

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Esra KARLIOVA SOYSAL* - Sevcan YILDIZ**

ÖZ

Makedonya Sorunu, uzun yıllardır Balkan coğrafyasında kendine yer edinen ve taraflarını Makedonya ile komşu ülkelerin oluşturduğu bir meseledir. Bugüne kadar uluslararası birtakım girişimlerin de olmasına rağmen meselenin çözümüne yönelik kesin sonuç alınabilen bir gelişme yaşanmamıştır. Sorunun çözümü için geliştirilen Ohrid süreci ya da Makedonya halkının katıldığı isim referandumu gibi birtakım eylemler olsa da söz konusu girişimlerin ne kadar etkili ya da kalıcı olacağı konusunda şüpheler bulunmaktadır. Uluslararası örgütlere üyelik ve tanınma engeli gibi sıkıntılar yaşayan Makedonya ise süreçten en olumsuz etkilenen taraf konumundadır. Makedonya Sorununun temelini oluşturan en önemli faktörlerin kimlik ve normatif değerler olduğu varsayıldığında, mesele uluslararası ilişkiler teorilerinden konstrüktivizmin kapsamında değerlendirilebilir. Bu kapsamda, sorun konstrüktivizm bağlamında ele alınarak bir analiz çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Makedonya Sorunu, Konstrüktivizm, Kimlik

EVALUATION OF THE MACEDONIA PROBLEM IN THE CONTEXT OF CONSTRUCTIVISM

ABSTRACT

The Macedonian question is an issue which is formed by Macedonia and its neighbours, has existed for years in the Balkans. Although several international attempts have not led to some solution of the problem, there are some examples such

* Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, ORCID: orcid.org/0000-0003-3558-3835, E-posta: esrakarlioiva@gmail.com

** Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, ORCID: orcid.org/0000-0003-2066-1941, E-posta: sevcanyildiz@gmail.com



as the Ohrid process and the name referendum, but there are still doubts as to the durability and effectiveness of these attempts. Macedonia's international position, such as its recognition and membership in the organization, is also affected by this situation. If identity and normative facts are accepted as fundamental to the Macedonian question, the issue can be dealt with in the theory of constructivism. In this article, I have examined creating an analytical framework that applies the method of constructivism on the Macedonian question.

Keywords: Macedonia Question, Constructivism, Identity

Giriş

Balkanlar, Avrupa kıtasının etnik köken açısından en zengin ve bir o kadar karmaşık yapıya sahip olan coğrafyasıdır. Balkanlar hem yayılmacı politikaları açısından hem de jeopolitik konumu bakımından Avrupa'nın da yakından ilgilendiği bir bölgedir. Söz konusu coğrafyada yer alan Makedonya Cumhuriyeti ise 1991 yılında herhangi bir çatışma yaşamadan Yugoslavya'dan ayrılan tek ülke olmasının yanı sıra halen bölgenin en riskli ülkesi olma özelliğini de taşımaktadır. Bağımsızlığını ilan ettiği tarihten itibaren uluslararası alanda anayasal adıyla tanınma problemi yaşayan Makedonya Cumhuriyeti, antik çağlardan günümüze kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve üzerinde çok çeşitli etnik kimliğe sahip çeşitli toplumların yaşamış olduğu bir bölge olan tarihi Makedonya coğrafyasının bir bölümü üzerinde kurulmuştur. Tarihi Makedonya coğrafyasının doğusunda Rodop Dağları'nın batı uçları; batısında Ohrid Gölü; kuzeyinde Şar, Üsküp Karadağı, Ososgovski ve Rila Dağları; güneyinde Bistrica Nehri vardır. Tarihi Makedonya coğrafyasının aynı zamanda Ege Denizi'ne de kıyısı bulunmaktadır.¹ Makedonya Cumhuriyeti'nin kapladığı alan, tarihi Makedonya coğrafyasının %38'lik bir bölümüdür.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Makedonya kuruluşundan bu yana Balkanların en riskli bölgelerinden biridir. Bunun altında yatan en önemli sebeplerden biri de 20. yüzyılın başlarından itibaren oluşmaya başlamış olan günümüzde "Makedonya Sorunu" (Macedonia Question) olarak adlandırılan meseledir. Sorunun uluslararası sonuçlar doğuruyor olması uluslararası ilişkiler çalışanlarının da konuya ilgi duymasını sağlamaktadır. Esasen

¹ Mustafa Durmaz, "Makedonya Sorunu ve Yunanistan'ın İsim Uzlaşmazlığı", *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi (ASSAM- UHAD)*, 2015, Sayı 3, s. 60.

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

meselenin özünü oluşturan ve konuyu uluslararası alana taşıyan birden fazla parametre vardır. Bunlardan ilki son dönemde de oldukça popüler olan ve uluslararası gündemde sıkça yer alan Makedonya ve Yunanistan arasındaki isim anlaşmazlığı ve semboller konusudur. Bu sorunun en önemli çıktısı hiç şüphesiz ki Makedonya Cumhuriyeti'nin uluslararası alanda tanınmasının engellenmesidir ki Yunanistan bu amaca hizmet etmek adına ciddi bir çaba sergilemiştir. Sorunu meydana getiren bir diğer mesele ise bu zamana kadarki tüm Makedonya hükümetlerinin ülkedeki Arnavut azınlık ile yaşadığı ve zaman zaman şiddet seviyesi artan çatışmalardır. Bu durum her ne kadar Makedonya'nın iç siyaset meselesi gibi görünse de sorun doğurduğu sonuçlar bakımından uluslararası bir hal almıştır.

Her iki meselenin özünü oluşturan faktörler ele alındığında normatif unsurların etkisi göze çarpmaktadır. Bu kapsamda söz konusu anlaşmazlık ve çatışmaların altında yatan kimlik olgusu, şüphesiz ki çözümünde de önemli rol oynayacaktır. Makedonya ulus kimliğinin önemli başka bir özelliği ise sonradan inşa edilmiş olmasıdır ki bu durum özellikle Yunanistan ve Bulgaristan tarafından Makedonya ulusunun varlığını sorgulamak hatta reddetmek için yeterli bir veri olarak kabul edilmektedir. Oysa Makedonya, Yugoslavya Federasyonu döneminde, "Makedonya Cumhuriyeti" ismi ile uluslararası toplum tarafından kabul görmüştür.

Federasyon'un dağılması sonucu bağımsızlığını kazanması ile Makedonya ulusunun aslında daha önce başlayan kimlik mücadelesi daha da şiddetlenmiş ve uluslararası bir konu haline getirilmiştir. Kimliğin temelde benzerlikler (biz) ve farklılıklar (öteki) üzerinden inşa edildiği genelde kabul görmüş bir yaklaşım olmasıyla birlikte, siyasal teori bağlamında bakıldığında biz ve ötekinin yanı sıra özellikle ulusal kimliklerin oluşumunda bilinç unsuru (psikolojik unsur) son derece önemlidir. Ulus kavramına kimlik düzeyinde yaklaşıldığında ise ulusçu ideolojinin bir sonucu olarak ele alındığı görülmektedir. Yani bir ulusun ortaya çıkabilmesi seçili ya da etkin kişilerin buna karar vermesi ile mümkündür.² İşte Yugoslavya Federasyonu döneminde çeşitli çıkarlar dolayısıyla bir Makedon ulusu oluşturan Josif Bros Tito'nun yaptığı da tam olarak budur.

Bu çalışma, soruna temel teşkil eden etkenlerin kimlik ve normatif unsurlar olduğu kabulünden hareketle konuyu uluslararası ilişkiler

² Thomas Hylland Eriksen, *Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives*, PlutoPress, Colorado 1993, s. 105.

teorilerinden konstrüktivizm bağlamında ele alarak analitik bir bakış açısı oluşturmayı hedeflemektedir. Çalışma kapsamında şu sorulara cevap aranmaktadır; Makedonya Sorununun oluşumunda ve sonrasında normatif unsurların önemi var mıdır? Varsa bu unsurlar nelerdir?

Ayrıca belirtmek gerekir ki, Yunanistan ve Arnavut azınlık ile yaşanan konular dışında Makedonya Cumhuriyeti'nin sınır komşuları olan Bulgaristan ve Sırbistan ile de yaşadığı anlaşmazlıklar Makedonya Sorununu oluşturan diğer faktörlerdir. Ancak söz konusu faktörler, bu çalışmanın konusu olan konstrüktivizm çalışma alanı içinde olmadığından kapsam dışı bırakılmıştır. Her ne kadar Bulgaristan tarafından geçmişte Yugoslavya Federasyonu döneminde Makedonya Cumhuriyeti'nin içinde birtakım Bulgarlaştırma eylemleri yapılmış olsa da bu durum geçmişte kalmış olup bugün iki ülke arasında yaşanan sorunu etkiler nitelikte değildir. Günümüzde bu iki ülkeyle yaşanan sorunlar daha çok Tarihi Makedonya coğrafyasının paylaşımı temelindedir. Bununla birlikte; Makedon, Yunan ve Arnavut kimliklerinin oluşumu ile ilgili kısıtlı bilgilere yer verilen çalışmada aslında kimin hangi kimliğin sahibi olduğu ya da gerçekte hangisinin ulus olduğu tartışmasına girilmemiştir. Başka bir deyişle bu çalışma, söz konusu uluslar ya da bu uluslara ait kimlik unsurları ile ilgili daha önce yapılan akademik çalışmalar neticesinde ortaya konan kabuller çerçevesinde hazırlanmıştır.

1. Teorik Çerçeve: Konstrüktivizm ve Temel Önergeleri

1980'lerde uluslararası ilişkiler disiplinini temelde iki büyük tartışma şekillendirmiştir. Bunlardan ilki uluslararası ilişkiler sistemine rasyonalist iktisat teorisini uygulama arzusunda olan ancak uluslararası işbirliği konusunda tamamen farklı düşüncelere sahip olan neo-liberalizm ile neo-realizm arasındaki tartışmadır. Bir diğer tartışma ise rasyonalistlerin (neo-realist ve neo-liberallerin) epistemolojik, metodolojik, ontolojik ve normatif varsayımlarına karşı duran eleştirel teorisyenler ve eleştirel teoriyi uluslararası ilişkiler disiplininin pratik dünyası ile ilgili söyleyebileceği pek fazla somut bir şeyi olmaması ile suçlayan rasyonalistler arasında yaşanan tartışmadır.³ Soğuk Savaş sonrası ise Yosef Lapid tarafından "Üçüncü Büyük Tartışma" (Third Great Debate) olarak adlandırılan pozitivist ve post-pozitivistler arasındaki tartışma yaşanmaya başlanmıştır. Post-pozitivist

³ Chris Reus-Smit, "The Constructivist Turn: Critical Theory After the Cold War," Canberra: Australian National University, Dept. of International Relations, *Working Paper*, No. 1996/4, s. 285.

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

teorisyenler ki bu grup pozitivistler tarafından “reflektivistler” şeklinde de anılmaktadır, neo-realist ve neo-liberal teorileri ele alarak rasyonalist teorisyenlerin tartışmasız bir şekilde kabul ettikleri kavramları sorgulamışlardır. Bu tartışmalar sırasında uluslararası ilişkiler disiplini yeniden yorumlayan konstrüktivizm ortaya çıkmıştır. Eleştirel teori, postmodernizm, feminist teori, tarihsel kuramsalcılık, sosyolojik kuramsalcılık, sembolik etkileşimcilik, yapılaşma teorisi ve buna benzer çeşitli teorileri çalışan uluslararası ilişkiler araştırmacıları tarafından kabul edilen konstrüktivizmin iki temel prensibi şu şekildedir: (1) İnsan topluluğuna ait yapıları maddi güçlerden çok, öncelikli olarak ortak düşünceler belirler. (2) Maksatlı aktörlerin kimlikleri ve buna bağlı olarak çıkarları doğa tarafından verilmemiş aksine bu ortak düşünceler tarafından inşa edilmiştir.⁴

Reus-Smit,⁵ konstrüktivizmin ortaya çıkışını dört temel sebebe bağlamıştır. Bu sebeplerden ilki, kendi dünya siyaseti anlayışını tekrar üstün kılmak isteyen rasyonalistlerin reflektivistleri teorik eleştirinin ötesine geçerek uluslararası ilişkileri somut olarak analiz etmeye davet etmiş olmasıdır ki bazı reflektivistlerin aksine konstrüktivizm yazarları bunu rasyonalizm dışındaki yaklaşımların aydınlatıcı gücünü göstermek için bir fırsat olarak görmüştür. İkinci olarak, Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle yaşanan gelişmeler ile neo-realist ve neo-liberal yaklaşımların iddialarının örtüşmemesi alternatif bakış açılarına duyulan ihtiyacı ortaya çıkararak konstrüktivizmin doğuşuna zemin hazırlamıştır. Çünkü her iki teori de dünya düzeninin yeniden şekillendiği yeni sistemi tahmin edemedikleri gibi tam anlamıyla kavrayıp bir yorumda da bulunamamışlar ve bu da var olan teorilerin tekrar gözden geçirilmesine neden olmuştur. Böylece reflektivistler de meta-teorik eleştirinin dar kalıplarından uzaklaşmıştır. Üçüncüsü, 90’lı yılların ikinci yarısından itibaren Klotz, Kier, Hall, Lynch, Reus-Smit gibi eleştirel yaklaşımı benimseyen ancak ampirik olarak desteklenmiş teorik gelişim potansiyeli gösteren akademisyenler ortaya çıkmaya başlamıştır. Son olarak, rasyonalist bakış açısının yaşadığı söz konusu başarısızlıktan rahatsız olan ana akım teorisyenlerin bu yeni akımı desteklemekte istekli davranması da konstrüktivizmin kabul edilmesini kolaylaştırmıştır.

Konstrüktivizm bazı teorisyenler tarafından bir kuramdan ziyade bir yaklaşım olarak kabul edilmiştir.⁶ Realizm, liberalizm ve bu teorilerin yeni

⁴ Alexander Wendt, *Uluslararası Siyasetin Sosyal Politikası*, (çev) Helin Sarı Ertem, Suan Gülfer ve İhlamur Öner Küre Yayınları, İstanbul 2016, s. 15.

⁵ Reus-Smit, *a.g.e.*, s. 293.

⁶ “Aynı yerde, s. 285”.

yorumları uluslararası ilişkiler disiplinin anlaşılması için uzun süre hakim konumdaki teoriler olmuşlardır. Söz konusu teoriler, sahip oldukları temel varsayımlar ile meydana gelen olayların anlaşılması için kendi içlerinde birbiri ile tutarlı bakış açıları sunmuş olmalarından mütevellit kuram olarak kabul edilmişlerdir. Konstrüktivizmin ise, insan doğası ve dolayısıyla devletin özü ile ilgili herhangi bir ön kabulü olmadığından başka teorilere yön vererek bunların destekleyici unsuru olduğunu ve onlarla birlikte anıldığını ifade etmek mümkündür⁷. Bu yönüyle konstrüktivizmin, bir kuramdan ziyade bir yöntem olduğu ile ilgili tartışmalar hala güncelliğini korumaktadır. Konstrüktivizmin bir taraftan analitik bir analiz yöntemi ya da yaklaşımı olup olmadığı tartışılırken bir taraftan da uluslararası ilişkiler disiplinini konstrüktivist düzlemde ele alarak açıklayan pek çok çalışma gerçekleştirilmektedir.

Konstrüktivizmi daha iyi kavrayabilmek adına uluslararası ilişkiler disiplininde diğer teoriler arasında nasıl konumlandırıldığını anlamak önemlidir. Şekil olarak yapılacak bir ayrımında, konstrüktivizmin pozitivist ve post-pozitivist teoriler arasında olduğunu ifade etmek mümkündür. Keohane'nin terminolojisini kullanarak Wiener'den aktaran Kaya, meta-teorik bir düzlemde bir tarafa realistleri diğer tarafa reflektivistleri koyarak konstrüktivizmi bu iki grubun arasına yerleştirmiştir. Adler'e göre konstrüktivizm epistemolojik ve ontolojik açıdan ele alındığında pozitivistlere de post-pozitivistlere de eşit mesafededir.⁸ 1980'lerden itibaren uluslararası ilişkiler disiplininde özne-yapı odağında yaşanan gelişmeler konstrüktivist düşüncenin ontolojik altyapısını oluşturulmasına da önemli katkılar sağlamıştır.⁹ Guzzini, ontolojik açıdan ele alındığında konstrüktivizmin "sosyal gerçekliğin inşası" ve epistemolojik olarak "bilginin sosyal inşası" olduğunu belirtmiştir.¹⁰

Kavramı ilk kez kullanan Nicholas Greenwood Onuf, konstrüktivizmin kaynağının yapılandırma kuramı (structurational theory) olduğunu iddia etmektedir. Üçüncü yol olarak da anılan ve ontolojiyi öne çıkaran konstrüktivizme göre varlıklar arası ilişkilerde bir sıralama yoktur.

⁷ Davut Ateş, "Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivizm: Orta yol Yaklaşımının Epistemolojik Çerçevesi", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt X, Sayı 1, Haziran 2008, s. 216.

⁸ Sezgin Kaya, "Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2009, s. 63-93.

⁹ Mustafa Küçük, "Uluslararası İlişkiler Kuramında Konstrüktivist Dönüşü Anlamak", *Ege Akademik Bakış*, 2009, 9 (2), s. 782.

¹⁰ Kaya, *a.g.m.*, s. 100.

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Başka bir deyişle, ontolojik olarak, aktörün ve yapının oluşumunda hangisinin edilgen ya da etken olduğu konusunda bir tercih yapma zorunluluğu yoktur. Yapılandırma kuramına göre, aktör ve yapı birbiri ile bağımlıdır. “Yapının ikiliği” de denen bu durum, kuramın merkezinde yer alır ve sosyal hayatın sürekliliğinin açıklanması noktasında önem arz etmektedir. Başka bir deyişle, aktörler ve yapılar karşılıklı olarak birbirlerini oluşturmakta ve aynı zamanda birbirlerinin aracı olarak kabul görmektedir.¹¹ Konstrüktivizmi teorileştirme çabası içinde olan Onuf’a göre temelde üç kabul bulunmaktadır:

1. Toplum ve birey birbirini sürekli biçimde oluşturur. İkisi arasındaki ortak oluşturma süreci, toplumsal ilişkilerin sabit görünümünü ve değişimini birlikte belirler.
2. Dil ve onun türevleri (kurallar, kurumlar, politikalar vs.), toplumsal inşada araçtır. İnsan dil yoluyla aktör olur. Zira isteklerini dille ifade eder, onları dille amaca dönüştürür ve amaçları doğrultusundaki hareketlerini dille destekler. Sosyal inşa her zaman kural koyucudur.
3. Kurallar maddi varlıkları kaynağa dönüştürür. Böylece, denetim fırsatının yaratılmasında ve faydanın dağıtımında asimetrik yapı kendiliğinden ortaya çıkar. Çünkü kural, içeriğinde hiçbir şekilde tarafsız değildir ve bu nedenle kuralı kullanan başkalarını kontrol etme kabiliyeti elde eder.¹²

Bu noktadan hareketle, Ateş¹³ konstrüktivizmi, aynı zamanda, reflektivist bakış açısına yaklaştıran başlıca unsurları sosyal olgudaki öznellik, dilin kural koyuculuğu ve kuralın tarafsız olmayacağı şeklinde belirtmiştir.

Eleştirel teorilerde olduğu gibi, konstrüktivizm içinde de bazı bölünmeler yaşansa da hemen hepsi sosyal hayata dair üç temel önermeyi kabul etmektedirler. Bunlardan ilki, ister birey ister sistem düzeyinde olsun eylemlerin şekillendirilmesinde maddi yapılar kadar normatif ya da fikirselle yapıların da önemli olduğunu savunmaktır. Konstrüktivistlerin fikir, inanç ve değerler sisteminin siyasi ve sosyal eylemler üzerinde etkili olduklarını düşünmelerinin sebeplerinden biri, maddi kaynakların insan eylemleri için

¹¹ “Ateş, *a.g.m.*, s. 216”.

¹² “Aynı yerde, s. 223”.

¹³ “Aynı yerde”.

anlam kazanmasının ancak bilgi paylaşımı yoluyla mümkün olduğu inancıdır. Örneğin hem Küba'ya hem de Kanada'ya komşu olan ABD'nin bu iki ülke ile geliştirdiği ilişkileri basit bir askeri güç dengesi bakış açısından ele almak durumu açıklamak için yetersiz kalmaktadır. ABD, Küba için azılı bir düşman algısı yaratırken Kanada için güçlü bir müttefiktir. Kimlik, ideolojik mantık, geçmişten gelen dostluk ve düşmanlık ilişkileri bu üç ülke arasındaki maddi yapılara çok farklı anlamlar kazandırmakta bu da çıkarları ve dolayısıyla söz konusu devletlerin dış politikalarına etki etmektedir. Normatif ve fiktif yapılara yapılan vurgunun bir diğer sebebi ise siyasi aktörlerin sosyal kimlikleri şekillendirmesidir. Yani uluslararası sistemin normları egemen devletlerin kimliğini şekillendirmektedir. Konstrüktivistlerin kabul ettiği temel önermelerden ikincisi ise, maddi olmayan yapıların aktörlerin kimliklerini belirlediği önermesidir. Çünkü kimlikler çıkarları ve çıkarlar da eylemleri belirlemektedir. Uluslararası ilişkilerde aktörlerin tercihlerini stratejik olarak hayata nasıl geçirdikleri ile ilgilenen rasyonalistlerin tersine konstrüktivistler bu tercihlerin nasıl oluştuğu ile ilgilenmektedir. Aktörlerin çıkarlarının nasıl oluştuğunu açıklamamanın uluslararası sistemi açıklamak için önemli olduğunu savunurken bunu gerçekleştirmek için bireylerin ve devletlerin kimliklerine odaklanmaktadır. Son olarak, konstrüktivist yazarlar aktörlerin ve yapının birbirlerini karşılıklı olarak inşa ettiğini öne sürmektedirler. Normatif yapılar kimlikleri ve çıkarları şekillendirir ancak bu yapıların aktörler ve eylemleri olmaksızın var olmaları mümkün değildir.¹⁴

Yukarıda ifade edildiği şekilde üç temel noktada buluşan konstrüktivistler, 1990'larda sistematik, aktör merkezli, bütüncül olmak üzere üç farklı bakış açısı ortaya koymuştur. Sistem odaklı bir yaklaşım benimsemesi ve devletlerarası etkileşime yaptığı vurgu sebebi ile sistematik konstrüktivizm grubunda yer alan yazarların neo-realizmi takip ettiği kabul edilmektedir. Devletin sınırları içinde gerçekleşen olaylar ve var olan olgular göz ardı edilerek devletin dışarıda yani uluslararası ilişkilerde gerçekleştirdikleri ilişkileri teorileştiren bu gruba mensup olan Alexander Wendt'in çalışmaları sistematik konstrüktivizme iyi bir örnek teşkil etmektedir. Aslında diğer konstrüktivistler gibi Wendt de devletin kimliğinin devlet çıkarları ve dolayısıyla eylemlerini belirlediğini savunmaktadır ancak sosyal ve kurumsal kimlik arasında bir ayırmadan da bahsetmektedir. Sosyal kimliği uluslararası ilişkilerin devlete biçtiği statü ve rol; kurumsal kimliği ise devletin sahip olduğu maddi, beşeri, kültürel ve

¹⁴ Reus-Smit, *a.g.e.*, s. 285-286.

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

ideolojik unsurların bir bütünü olduğunu ifade etmektedir. Wendt devletin kurumsal kimliğini görmezden gelerek uluslararası ilişkilerde yapısal bağların, sistemik süreçlerin ve stratejik pratiklerin ortaya çıkardığı farklı devlet kimliklerinin oluşumuna ve nasıl meydana geldiğine odaklanmaktadır. Teorik olarak kusursuz görünmesine rağmen uluslararası toplumu oluşturan ve şekillendiren süreçleri gereksiz yere dar bir alana hapsettiği ve kuramı verimsizleştirdiği için eleştirilmektedir. Aktör merkezli konstrüktivizm ise uluslararası alana odaklanmak yerine Wendt'in göz ardı ettiği devletin iç siyasetine dair unsurlara odaklanarak sistematik konstrüktivizmin tam karşısında durmaktadır. Yani devletin iç siyasi alanındaki sosyal ve hukuki normları ile devletin kimlik ve çıkarları arasındaki ilişkiye yoğunlaşmaktadır. Aktör merkezli konstrüktivizmin yazarlardan olan Peter Katzenstein Alman ve Japon milli güvenlik politikaları ile ilgili çalışmaları¹⁵ bu gruba güzel bir örnek teşkil etmektedir. Aktör merkezli konstrüktivizm, sistematik konstrüktivizmin aksine devletler arasındaki kimlik, çıkar ve eylemler arasındaki farklılıkları açıklamakta daha başarılı iken devletler arasındaki benzerlikler, kimlik ve çıkarları arasındaki ortaklıkları açıklama noktasında yetersiz kalmaktadırlar. Bütüncül konstrüktivizm ise bu iki bakış açısını bir araya getirmeye çalışmaktadır. Konstrüktivizmin bu formu, kurumsal ve sosyal kimliği tek siyasi düzlemin iki farklı yüzü olarak kabul ederek tek bir analitik çerçeve çizmektedir.¹⁶

2. Makedonya Sorununun Tarihsel Gelişimi: Başlangıçtan Günümüze

Makedonya coğrafyası, Balkan Yarımadası'nda ilk çağlardan itibaren varlığını sürdürmüş ve bu uzun süre boyunca birçok farklı medeniyetin hakimiyeti altına girmiştir. Makedonyalılar, her ne kadar Kral II. Filip ve Makedonya sınırını İndus Nehri'ne (Hindistan) kadar genişleten oğlu Büyük İskender dönemiyle tarihte anılmaya başlamış olsa da, Makedonya coğrafyasında bilinen ilk devlet milattan önce 725 yılında I. Perdikas tarafından kurulmuştur. Makedonya Krallığının temellerini attığı kabul edilen I. Perdikas'ın Argead Hanedanlığı'na mensup olduğu ve bu hanedanlığın

¹⁵Askeri yenilgi ve işgale uğramış, ekonomik olarak gelişim göstermiş ve demokrasiye geçiş yapmış büyük güç statüsündeki bu iki büyük devletin iç ve dış alanda oldukça farklı milli güvenlik politikaları gütmelerinin sebebi kurumsallaşmış düzenleyici ve inşa edici milli sosyal ve hukuki normları olarak gösterilebilir (Katzenstein'den aktaran Reus-Smit, *a.g.e.*, s. 296).

¹⁶ Reus-Smit, *a.g.e.*, s. 297-300.

Yunan olmadığı da kaydedilen bilgiler arasında yer almaktadır.¹⁷ İskender'den sonra Romalıların hakimiyetine geçen bölge, sonrasında Slav istilalarına maruz kalmıştır. Slav istilalarından sonra bir süre Bulgar hakimiyetinde kalan Makedonya 1142 yılında Bizans İmparatorluğu'na dahil edilmiş, ardından Haçlı seferleri ile bölgede önce bir Latin Krallığı kuruldu sonrasında ise yine Bulgarların (1230) ve Sırpaların (1280) hakimiyetine girmiştir. Makedonya toprakları, 1371 yılında kısmen ve 1392 yılında ise tamamen Osmanlı yönetimi altına alınarak 1912 yılına kadar 500 yıldan fazla bir süre Osmanlı hakimiyetinde kalmıştır.¹⁸

Balkan Yarımadası'nda ilk çağlardan itibaren varlığını sürdüren ve etnografik açıdan bir sınırı olmayan Makedonya üzerinde, büyük devletlerin hakim olma emelleri hep olmuştur. Özellikle 19. yüzyılın yarısından itibaren Osmanlı Devleti'nin bölgede güç kaybetmeye başlaması, Avusturya-Macaristan, İtalya ve Rusya'nın doğrudan, Avrupalı diğer büyük güçlerin de dolaylı bir şekilde askeri olarak bölgede nüfuz mücadelesinin başlamasına neden olmuştur. Şüphesiz bu durumun oluşmasında, bölgenin ticari ve askeri stratejik öneminin giderek artmasının da önemli payı olmuştur. Avrupalı devletlerin de desteğiyle özerklik ve bağımsızlıklarını ilan eden Yunanlılar, Bulgarlar ve Sırpalar ile Romen ve Arnavutlar etnik, dini ve tarihi sahiplik iddiaları ortaya atmış, böylece bölgede uzun yıllar sürecek bir mücadele başlamıştır. Özellikle Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan çeşitli şekillerde Makedonya toprakları üzerinde hak iddiasında bulunmuştur.¹⁹

Azınlıkların milli ve dini konularda özgür bırakıldığı Osmanlı Devleti içinde tüm Ortodokslar milliyet ayrımı gözetmeksizin Doğu Ortodoks Kilisesi'ne bağlı olmuştur. Bu durum aynı zamanda tüm Ortodoksların Helen Kültürü içinde asimile olmaları başka bir ifade ile Yunanlaştırılmaları anlamına gelmekteydi ki bu durum Bulgarları rahatsız eden bir hal almaya başlamıştır. Bu sebeple Bulgarlar 1870 yılında Bağımsız Bulgar Piskoposluğu'nu kurmuştur. Böylece Makedonya üzerindeki Yunan-Bulgar çatışması da hızlandırmıştır. Tüm bu gelişmelerin üstüne, 1877-78 yılları arasında gerçekleşen 93 Harbi olarak da bilinen Osmanlı-Rus Savaşı

¹⁷ Tahsin Uzer, *Makedonya Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, İkinci Basım, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1987, s. 82.

¹⁸ Cansel Kaya, *Makedonya Sorununun Tarihsel Gelişimi*, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Mesut Hakkı Çaşın, İstanbul 2011, s. 6.

¹⁹ Esat Arslan, "Kimlikleşme ve Küresel Kimlik Oluşumunda Makedonya", *Uluslararası Balkan Sempozyumu Bildirileri*, 5-7 Ekim 2012 Isparta, s. 422.

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

sonrasında Ayastefanos Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma, günümüzde de güncelliğini koruyan Makedonya Sorununun başlangıcı olarak kaydedilmektedir.²⁰ Makedonya topraklarının Bulgaristan'a bırakılmasını hükmeden Ayastefanos Antlaşması yine aynı yıl büyük devletlerin katılımıyla toplanan Berlin Konferansı'nda geçersiz sayılmıştır. Berlin Antlaşması'na göre Makedonya tekrar Osmanlı hakimiyetine geçti ve bu durum Bulgaristan tarafından hiçbir zaman kabul edilmemiştir. Haksızlığa uğradığına inandığı bu gelişmeden sonra Bulgaristan bölgede yayılcı bir politika izlemeye başlamıştır. Bu kapsamda, Makedonya'daki iç karışıkları çeteler yoluyla desteklerken çeşitli yardım kuruluşları oluşturarak da bölgenin Bulgarlaşması için bir dizi faaliyetler gerçekleştirmiştir. Bu minvalde, Bulgaristan tarafından kurulan en önemli teşkilatlardan biri, bölgede karışıklık çıkararak Avrupa devletlerinin bölgeye müdahale etmesini ve böylece bölgede bir federasyon kurularak Makedonya'nın da özerk bir statü almasını amaçlayan İç Makedonya Devrimci Örgütü" (Vitrešna Makedonska Revolucionerna Organizacija-VMRO) olmuştur. Ayrıca Bulgaristan bu dönemde, Makedonya'da yaşayan Slav gençleri eğitip Bulgarlaştırarak ülkede Bulgar fikirleri ve çıkarlarının korunmasını hedefleyen "Kiril ve Metodis" isimli bir topluluk da kurmuştur.²¹ Diğer taraftan, bölgede sadece Bulgarlar değil Sırlar ve Yunanlılar da teşkilatlanarak birtakım yapılar oluşturmaya başlamıştır. Bu kapsamda Sırlar tarafından "Sava" ve Yunanlılar tarafından Etniki Eteryay isimleriyle kurulan topluluklar da Bulgarların kurduğu teşkilatlar ile benzer amaçlara hizmet etmiştir. Hale Şıvgın'ın "Osmanlı Arşiv Belgeleriyle 1902-1912 Yıllarında Makedonya" adlı çalışmasından aktaran Okur, bölgedeki çetecilik sayısına şu şekilde dikkat çekmiştir: "*Aralık 1902'de Rumeli Müfettişliği'ne atanan Hüseyin Hilmi Paşa'nın verdiği bilgiye göre Makedonya'da 110 Bulgar, 80 Rum, 30 Sırp, 5 kadar Valak çetesi bulunmaktaydı.*"

Özellikle Bulgarlar, Yunanlılar ve Sırlar tarafından desteklenen çetelerce yürütülen faaliyetler nihayetinde 1902 yılında Makedonya'da büyük bir isyan başlatmıştır. Bu isyan Osmanlı tarafından kontrol altına alınmış ancak hemen ardından gelen yeni isyan karşısında bu kez başta Avusturya-Macaristan ve Rusya olmak üzere Avrupa devletleri de duruma müdahale etmiştir. Önemli olan bir başka husus ise, Avrupalı devletlerin de desteğiyle

²⁰ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi VIII, I. Meşrutiyet ve Islahat Devirleri (1876-1907)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000, s. 8

²¹ Mehmet Okur, "The Times Gazetesine Göre Makedonya" Sorunu (1918-1945), *Karadeniz Araştırmaları*, 2012, Kış, Sayı 32, s. 3.

Osmanlı'ya başkaldıran Bulgar, Yunan ve Sırp çeteler sadece Babiali'ye karşı mücadele etmemiştir. Aslında bu çeteler Babiali ile olan mücadelelerinin yanı sıra kendi içlerinde de Makedonya'yı etnik ve tarihi açılardan paylaşmamış, her biri bölge üzerinde hak iddia etmiş ve birbirleri ile de çatışmıştır. Balkanlar'da çete isyanları karşısında, Osmanlı önce bölgeyi Osmanlılaştırma politikaları gütmeye başlamış, ardından askeri müdahale seçeneğini kullanmış ancak bu noktada da Avrupalı devletlerinin tepkisi ile karşılaşmış ve Avrupalı devletler tarafından Makedonya bölgesine özerklik talebi ortaya atılmıştır. Bu kapsamda birtakım idari düzenlemeler yapıldıysa da sorunun çözümünde başarı sağlamadığı gibi Avrupalı devletlerin soruna daha da müdahil olmasına neden olmuştur. Avrupalı devletler Osmanlı Devleti'ni Makedonya Sorunu ile köşeye sıkıştırmışken diğer taraftan Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiş ve Avusturya-Macaristan Bosna Hersek'i ilhak ettiğini açıklamıştır.²² Bağımsızlıklarını ilan ettikten sonra 20. yüzyılın başlarında gittikçe güçlenen Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan artık Osmanlı Devleti tarafından tehdit olarak algılanacak hale ulaşmıştı. 1912'de Bulgaristan ile Sırbistan arasında yapılan anlaşmaya göre kuzeyinde kendi etkinliklerini oluşturabilecekleri bağımsız Makedonya konusunda anlaşmaya varmışlardır. Bu anlaşmayı takiben Bulgaristan ile Yunanistan kendi arasında ve Karadağ, Bulgaristan, Sırbistan kendi aralarında ittifaklar kurarken yaşanan bu gelişmeler Balkan Savaşı'na giden sürecin hızlanmasına neden olmuştur. Aynı yıl Balkan devletlerinin Osmanlı Devleti'ne karşı başlattığı Balkan Savaşı 1913 yılında sona ermiş ve savaş Balkan devletleri lehine sonuçlanmıştır. İmzalanan Londra Antlaşması ile Osmanlı Devleti İstanbul ve çevresi dışında Avrupa'daki son toprağını da kaybetmiştir. Ancak, birincisinin hemen ardından patlak veren İkinci Balkan Savaşı, 10 yıl önce Babiali'ye karşı ayaklanan çeteciler ile 10 yıl sonra Osmanlı Devleti'ne savaş ilan eden ve bu sefer bağımsızlığını kazanmış olan devletlerin Makedonya ile ilgili tutumları arasında hiçbir farklılık olmadığını ortaya koymuştur. Birincisi kazanılan savaşın ardından, Osmanlı'nın çekildiği topraklar ve özellikle Makedonya bölgesinin paylaşımı üzerine bir sulh yolu bulunamaması sonucunda Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan'a saldırmış ve böylece İkinci Balkan Savaşı'nı başlatmıştır.²³ Sonrasında Osmanlı Devleti ve Romanya da savaşa dahil olmuştur. Savaşın sona ermesi ile 1913 yılında Bükreş Antlaşması imzalanarak Makedonya üç bölgeye bölünmüştür. Buna göre

²² Okur, *a.g.m.*, s. 30-34.

²³ Murat Soğangöz, *Makedonya Krizi ve ODGP'nin Rolü*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Çağrı Erhan, Ankara 2007, s. 88-89.

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Bulgaristan Pirin Makedonyası'nı, Yunanistan Ege Makedonyası'nı ve Sırbistan da Vardar Makedonyası'nı işgal etmiştir.²⁴

Bükreş Antlaşması'ndan 5 yıl sonra başlayan Birinci Dünya Savaşı, Bulgaristan tarafından daha önce Ayastefanos Antlaşması'nın Avrupalı devletlerce iptal edilmesi ile kaybedilen Makedonya topraklarının geri alınması için bir şans olarak görülmüştür. Bulgaristan savaşa Almanya ve Avusturya-Macaristan yanında girmiş; sonrasında Makedonya'nın topraklarının %10'unu işgal etmiştir.²⁵ Savaşın sonunda Merkez Güçlerin yenilgiye uğramasıyla Bulgaristan da işgal ettiği topraklardan geri çekilmek zorunda kalmıştır. Fakat bunu yaparken büyük yıkımlar yaşanmasına sebep olmuştur ki bu durum halklar arasında yıllar süren düşmanlığın göstergesi olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı bittiğinde Balkan Yarımadası'nda da önemli değişimler yaşanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Woodrow Wilson tarafından 8 Ocak 1918 tarihinde oluşturulan Wilson İlkeleri içinde yer alan halkların kendi kaderlerini kendileri tayin etmesi prensibi ile hareket eden Balkanlar'da yaşayan uluslar kendi devletlerini kurabilmek için önemli bir fırsat yakalamışlardır. Böylece Balkanlar'da küçük bağımsız devletler kurulmaya başlanmış ve yarımadaya gelişlerinden yüzyıllar sonra Balkanlar'ın güneyinde yaşayan Slavlar kendi devletlerini kurmuşlardır. “*Sırlar, Hırvatlar ve Slovenler Krallığı*” adı ile kurulan bu devlet, 1931 yılında adını Yugoslavya Krallığı olarak değiştirmiştir.²⁶ Yaklaşık 12 milyon nüfusu olan Yugoslavya Krallığı oldukça çeşitli bir etnik kimliğe sahiptir. Ancak bir süre sonra, Sırlar ve Hırvatlar arasında yaşanan gerilim Yugoslavya Krallığı'nın siyasi hayatında önemli sorunlar ve tıkanmalar yaşanmasına sebep olmuştur. Sırlar, kendi hakimiyetlerinde merkezîyetçi bir yönetim modelini savunmakta ve bu tezlerini de Birinci Dünya Savaşı'nda kazandıkları başarı dolayısıyla ülkenin gerçek sahibi olmaları inançlarına dayandırmıştır. Hırvatlar ise daha federal bir yapı içinde kalarak böylece Sırp hakimiyetinin oluşmasını engellemek istemiştir.

²⁴ Arslan, Esat, “Kimikleşme ve Küresel Kimlik Oluşumunda Makedonya”, *Uluslararası Balkan Sempozyumu Bildirileri*, 5-7 Ekim 2012 Isparta, s. 422.

²⁵ Kemal İnat ve Ali Balcı, “Makedonya: Balkanlarda Tarihi Miras Kavgası ve Etnik Çatışma”, *Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları*, Ed. Kemal İnat, Burhanettin Duran ve M Ataman, Nobel Yayınları, Ankara ve İstanbul, 2010, s. 641.

²⁶ Soğangöz, a.g.t., s. 90-91.

İkinci Dünya Savaşı'na giden süreçte uluslararası komünizmi Balkanlar'da diri tutmak isteyen Moskova, Yugoslavya için Makedonya'nın özerkliğinin olacağı bir federasyon modelini ortaya koymuştur. İkinci Dünya Savaşı başladığında, Makedonya Mihver Devletlerince işgal edilmiştir. Bu savaşta da bir öncekinde olduğu gibi Almanya ile birlikte savaşa giren Bulgaristan tarafından Yugoslav ve Yunan Makedonyası işgal edilmiştir ve her iki bölgede de çeşitli Bulgarlaştırma faaliyetleri gerçekleştirilmiştir.²⁷ İkinci Dünya Savaşı zamanında Makedonya'nın bağımsızlığı görüşünü savunan Yugoslavya Komünist Partisi kurulana kadar, Yugoslavya Krallığı Sırp tarafından yönetilmiş, resmi dili Sırpça olmuş ve Makedon varlığını kabul etmemiştir. O kadar ki o dönemde Yugoslavya için Makedonya Güney Sırbistan, Makedonlar da Sırp milliyetine sahip olarak görülmüştür.²⁸

İkinci Dünya Savaşı süresince Yugoslavya'da iki koldan bir direniş hareketi gözlemlenmiştir. Bunlardan biri Çetnikler olarak adlandırılan ve Sırp milliyetçilerinden oluşan bir gruptur. Bu grup Yugoslavya'daki Almanya destekli Bulgaristan işgaline ilk direniş gösteren grup olmanın yanı sıra, eski düzenin devam etmesini istemiştir. Yani, Yugoslavya Krallığı'nın yeniden Sırp hakimiyetinde yönetilmesi ve diğer milliyetlere mensup olan halklarına ait oldukları topraklara dönmeleri yönünde bir politika gütmüştür. Bir diğer direniş grubu Tito önderliğindeki komünistlerden oluşan partizanlardır. Bu grup ise sosyalist ve tüm etnik gruptan insanların yer aldığı bir örgütlenmeye sahiptir. Tito önderliğindeki bu grubun amacı ise savaş sonrasında komünist düzene sahip yeni ve federal bir devlet kurmaktır. Çetnikler ve Partizanlar arasındaki en önemli fark da buradan kaynaklanmış ve bu sebeple direniş sırasında da birlikte hareket edememişlerdir²⁹. Aslında bugünkü Makedonya Cumhuriyeti'nin temelleri İkinci Dünya Savaşı dönemine dayanmaktadır. 1943 yılında Tito Vardar Makedonyası'na buradaki direniş örgütlemesi ve sosyalist bir yönetim oluşturmak amacıyla temsilciler göndermiştir. İkinci Dünya Savaşı bitiminde Tito önderliğinde Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti kurulmuş ve bu devletin altı kurucusundan biri de Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti olmuştur.³⁰ Yeni Yugoslavya; Sırbistan, Karadağ, Hırvatistan, Slovenya, Makedonya ve Bosna-Hersek olmak üzere altı farklı cumhuriyet; Sırp, Boşnaklar, Hırvatlar, Slovenler ve Makedonlar olmak üzere beş millet, üç farklı inanç

²⁷ Soğangöz, *a.g.t.*, s. 93.

²⁸ Hugh Poulton, *Who Are the Macedonians*, Indiana University Press, Indianapolis 2000, s. 162.

²⁹ Kaya, *a.g.t.*, s. 6.

³⁰ Arslan, *a.g.m.*, s. 423.

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

(Müslümanlar, Katolikler ve Ortodokslar) ve sekiz etnik gruptan (Türkler, Bulgarlar, Arnavutlar, Macarlar, Çekler, Romenler, Ukraynalılar ve Çingeneler) oluşmuş milletler üstü federatif bir yapıya sahiptir.

Tito dönemi Yugoslavyası ile eski Yugoslavya arasındaki en önemli farklardan biri devletin ulus sorunu ile ilgili değişen bakış açısı olmuştur. Aslen Hırvat olmasına karşın aldığı sosyalist eğitim etkisi ile Tito Sırlar, Hırvatlar ve Slovenler dışında kalan etnik kimliklerin de devlet yapılanması içinde yer almalarını ve ülkede yaşayan tüm vatandaşların eşit haklara sahip olmasını sağlamıştır. Tito her ne kadar Sovyetlere yakın bir duruş sergilese de³¹ Yugoslavya'nın yönetim şeklini ülkenin kimlik çeşitliliğine has prensiplerle yeniden şekillendirmiş ve temelde üç ilke üzerine kurulmuştur: öz yönetim anlayışının benimsenerek yerel özgürlüklerin sağlanması, birlik anlayışı ile etnik uyumun kurulması ve dış politikada bağımsız olunması (bağlantısızlık)³². Tito ile Yugoslavya merkezîyetçi yönetim anlayışından uzaklaşarak etnik kimliklere hoşgörü ile yaklaşmış hatta azınlık yerine “milliyet” kavramının kullanımı tercih edilmiştir. Tito döneminde Yugoslavya tarihinde ilk kez Sırlar, Hırvatlar ve Slovenler hariç Makedonlar ve Boşnaklar ayrı bir ulus olarak resmen tanınmıştır.³³ Tito Time gazetesine verdiği bir röportajda ülkedeki çeşitli etnik kimliklerin birlikte yaşamaları ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bilimin bize gösterdiği yol siyasetimizi şekillendirir. Bu yüzden biz Yugoslav devrimcileri olarak zamanın gelmesini bekledik. Hanedana karşı mücadeleye girmedik. Çünkü hanedan esas olarak bizim yapmamız gereken şeyi geri bir biçimde yapmıştı. Yani Güney Slavya topraklarında Hırvatların, Sırların ve Boşnakların hatta Makedonların birlikte yaşayabileceğini göstermişti. Biz Birinci Dünya Savaşı sonrasında teorimizi oluşturduk. Daha ilk günden itibaren Hırvatistan'daki, Sırbistan'daki, Bosna'daki ve Makedonya'daki arkadaşlarımızı Yugoslav Partizanları yoldaş anlamına gelen tavarış kelimesini değil arkadaş anlamına gelen dugovi kelimesini tercih etmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı başladığında millete bağımsızlık

³¹ Yugoslavya ve Sovyetler ilişkileri temelleri çeşitli görüşlere dayandırılan sebeplerden ötürü 1945 yılında bozulmaya başlamış ve 1948 yılına gelindiğinde Yugoslavya'nın Kominform'dan çıkarılmasıyla tamamen kopmuştur. Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, 15. Baskı. Alkım Yayınevi, İstanbul 2005, s. 28.

³² Mustafa Selver, *Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna*, Birinci Basım, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2003, s. 72.

³³ Mustafa Türkeş ve İlhan Uzgel, *Türkiye'nin Komsuları*, Birinci Baskı, İmge Kitabevi, İstanbul 2002, s. 117.

fikrimizi kavrattık ve insanlar beşköşeli yıldız taşıyan komünist birliklerin kendilerini dinsizleştirmek veya geleneklerinden koparmak niyetinde olmadıklarını tam tersine mücadele ederek yabancı zulmüne karşı savaşıma azminde olduklarını gördü. Sovyetler Birliğinde ve kaçak olduğum dönemde bazı başka yerlerde aldığım birikim beni siyasi açıdan güçlendirdi, zafere yürümemde inancımı artırdı.”³⁴

1963 yılına gelindiğinde devletin ismi Yugoslavya Federal Sosyalist Cumhuriyeti olarak değiştirilmiştir. 1968 yılında çok kültürlü ve milletli bu devletin dağılmasına ilişkin ilk emareler Kosova İsyanı ile kendini göstermeye başlamıştır. 1974 yılına gelindiğinde ise bir Anayasa değişikliği yapılmış, buna göre Kosova ve Voyvodina’ya özerklik hakkı tanınmış dahası dış politika ve savunma konuları dışındaki işler de altı cumhuriyetin insiyatifine bırakılmıştır. Tüm bu gelişmeler Tito döneminde Yugoslavya’nın dağılma sürecinin işaretleri olarak kabul edilmiştir.³⁵ Halihazırda siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlar yaşayan Yugoslavya milletlerini, varlığıyla bir arada tutan Tito’nun ölümü ise ülkedeki etnik ve milliyetçi huzursuzlukların büyümesini ve sonunda bölünmeye giden sürecin başlamasını hızlandıran bir kayıp olmuştur.

1980 yılında Yugoslavya Başkanı Tito’nun ölümünden sonra meydana gelen siyasal ve ekonomik bunalım Soğuk Savaş’ın da sona erdiği yıllarda doruğa ulaşmış ve böylece Yugoslavya’nın dağılma süreci de başlamıştır.³⁶ 1989 yılında Berlin Duvarı’nın yıkılması Sosyalist Blokun çöküşüne neden olurken bu yaşananlardan bloğun dışında kalan sosyalist devletler de etkilenmiştir. Bu süreçte Yugoslavya da birtakım değişiklikler yaşayarak anayasal düzenlemelere gitmiş ve eski sistemden kopuş meydana gelmiştir. Bu dönemde, Tito’nun uyguladığı politikalarla kontrol altında tutulan Sırp milliyetçiliği de bir şovenizme dönüşmüş ve federasyonun içindeki diğer devletlerle olan ilişkilerini etkilemiştir.³⁷ Sırbistan’da 1990 yılında yapılan ilk serbest seçimlerde aşırı Sırp Milliyetçisi olan Slobodan Miloşoviç’in galip çıkması Yugoslavya’daki diğer cumhuriyetlerin endişelerini arttırmıştır. Karadağ’ın da desteğini alan Milosoviç, bir yandan Yugoslavya’nın sahip olduğu toprakların mevcut durumda kalmasını

³⁴ Kaya, *a.g.t.*, s. 181.

³⁵ Tahir Kodal, “Makedonya’nın Bağımsızlığı’nı Kazanması Ve Türkiye”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, Journal of Modern Turkish History Studies*, 2014, XIV/29 (Güz/Autumn), s. 377-396, s. 378-379.

³⁶ Mehmet Gönülöbol, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Siyasal Kitabevi, 9. Baskı Ankara 1996, s. 683.

³⁷ Kaya, *a.g.t.*, s. 193.

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

savunurken diğer taraftan da Sırbistan'ın merkez olmasını hedeflemiştir. Buna karşılık Hırvatistan ve Slovenya Milosoviç'in Sırbistan'ı merkeze koymayı hedeflediği bu federal devletin içinde yer almak istememiş; Makedonya ve Bosna Hersek ise devletin gevşek bir konfederasyon şeklinde devam etmesinden yana olmuştur. Fakat Hırvatistan ve Slovenya'nın yer almayacağı ve Sırbistan'ın güçleneceği bir yapı içinde olmaktan da kaygı duymuştur.

1991 yılının Şubat ayında Hırvatistan ve Slovenya 30 Haziran 1991 tarihine kadar gerekli yasal hazırlıkların yapılarak anlaşma sağlanması ile Yugoslavya'da oluşturulacak Bağımsız Cumhuriyetler Birliği şeklinde bir yapı içinde bulunabileceklerini beyan etmiş fakat bu tarihe kadar herhangi bir anlaşmaya varılamamış ve bu devletler 25 Haziran 1991'de bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Böylece Yugoslavya Federasyonu'ndan ayrılan ilk devletler Hırvatistan ve Slovenya olmuşlardır. 27.04.1992 tarihinde ise Karadağ ve Sırbistan, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ni ilan etmişlerdir. Bu gelişme neticesinde Yugoslavya Federasyonu da resmen sona ermiştir.³⁸

Yaşanan tüm bu gelişmeler neticesinde Makedonya federasyonda kalmak ya da bağımsızlığını ilan etme seçeneklerini tartışmaya başlamıştır. 1990 yılında yapılan parlamento seçimlerini kazanan ve milliyetçi görüşe sahip olan Makedonya İç Devrimci Örgütü-Makedon Ulusal Birliği Demokratik Partisi³⁹ (VMRO-DPMNE) bağımsız Makedonya'yı savunmuştur. Bu gelişmeden sonra Makedonya 1 yıl gibi bir sürede bağımsızlığını ilan etme sürecine girdi. Aslında, Gligorov komşular ile ilişkiler, Makedon kimliği üzerine yaşanan çatışmalar, Makedonya'nın batısında yoğun Arnavut nüfus gibi sebeplerden ötürü 1990'lı yılların başlarında Makedonya'nın bağımsızlığının ilan edilmesi hususunda çok temkinli davranmayı seçmiş ancak bölgede yaşanan gelişmeler neticesinde Makedonya da bağımsızlığını ilan etmek durumunda kalmıştır.

Makedonya Sorununun başlangıcından günümüze kadar önemli bulunan dönüm noktaları Tablo 1'de gösterilmiştir.

³⁸ Soğangöz, *a.g.t.*, s. 111.

³⁹ VMRO-DPMNE, 120 sandalyeden 37'sini kazanmıştır. Eski komünistlerden oluşan Makedonya Sosyal Demokrat Birliği (SDSM) 31, en büyük Arnavut partisi olan Makedonya Demokratik Refah Partisi 25, Makedonya Reform Güçleri-Liberal Parti 18 sandalye kazanmıştır. John Philips, *Macedonia: Warlords&Rebels in The Balkans*, I.B. Taurus, London, and New York 2004.

Tablo 1: Makedonya Sorunun Oluşumu ve Bağımsızlığa Giden Süreç

Tarih	Olay
3 Mart 1878	Ayastefanos Antlaşması imzalanmıştır. Selanik dışındaki Makedonya toprakları Osmanlı Devleti'nden Bulgaristan'a geçmiştir.
13 Temmuz 1878	Berlin Konferansı ile Ayastefanos Antlaşması geçersiz kabul edilmiş ve Makedonya toprakları tekrar Osmanlı Devleti'ne geçmiştir.
10 Ağustos 1913	Bükreş Antlaşması ile Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan Makedonya'yı Pirin, Ege ve Vardar olarak paylaşmış ve bölgede 500 yıllık Osmanlı hakimiyeti sona ermiştir.
1919	Birinci Dünya Savaşı sonrası Bulgaristan Makedonya topraklarını Sırbistan'a karşı kaybetmiştir.
2 Ağustos 1944	Makedonya Demokratik Halk Cumhuriyeti Vardar Makedonyası'nda kurulmuştur.
29 Kasım 1945	Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti adını almıştır.
25 Ocak 1991	Parlamento tarafından Egemenlik Deklarasyonu kabul edilmiştir ⁴⁰ .
27 Ocak 1991	Kiro Gligorov Makedonya Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir.
7 Haziran 1991	Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti'nin adı Makedonya Cumhuriyeti olarak değiştirilmiştir.
8 Eylül 1991	Yapılan referandum sonucunda %96 oranıyla bağımsızlık kararı çıkmıştır.
17 Eylül 1991	Makedonya bağımsızlığını ilan etmiştir.

Makedonya'nın bağımsızlığını ilan etmesi Yunanistan tarafında rahatsızlığa yol açmıştır. Makedonya aynı yıl uluslararası toplum tarafından resmen tanınmak için Avrupa Topluluğu'na (AT) başvuruda bulunmuştur. Burada Yunanistan'ın olumsuz tutumu etkili olmuş ve AT Makedonya'yı tanımamıştır. Bu uluslararası atmosferde Makedonya'yı ilk tanıyan ülke Bulgaristan olmuştur. Yunanistan'ın olumsuz tavrı Birleşmiş Milletler (BM)

⁴⁰ Deklarasyon egemen devletlerin gelecekte oluşabilecek birliğe katılım seçeneğini de içermekteydi.

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Güvenlik Konseyi'nde de etkili olmuş ve BM Makedonya'yı Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya (The Former Yugoslav Republic of Macedonia) adı ile bayraksız tanıdığını beyan eden kararı Aralık 1993 tarihinde kabul etmiştir. ABD ise Yunanistan ile olan problemlerin çözüme kavuşturulması şartı ile tanıma gerçekleştirmiş ancak şartı yerine gelene kadar tam diplomatik ilişkilerin kurulamayacağı beyanında bulunmuştur. Avrupa Birliği (AB) de BM'den iki yıl sonra tıpkı BM gibi yine aynı isimle Makedonya'yı tanıdığını beyan etmiştir.⁴¹ Makedonya bu tarihten sonra komşularıyla ilişkilerini ve AB ile işbirliğini kuvvetlendirmek için adımlar atmıştır. 2001 yılında AB Ortaklık Anlaşması'nı Balkanlar'da imzalayan ilk ülke olmuştur. AB'nin Batı Balkan ülkelerinin kalkınmaları ve üyelik için hazırlık süreçlerini destekleyen İstikrar ve Ortaklık Süreci (Stabilisation and Association Process/SAP) kapsamında Makedonya da aday ülke statüsündedir.

Uluslararası arenada kabul çalışmaları sürerken içeride ise etnik çatışmalar ve huzursuzluklar son bulmamış; özellikle Makedon ve Arnavutlar arasında gerginlik hızla artmaya devam etmiştir. Arnavut Ulusal Kurtuluş Ordusu (NLA), Arnavutlar için daha fazla sivil ve siyasi sosyal hak talebi ile gerilla hareketi başlatmıştır. 2001 yılının ilk aylarında başlayan bu çatışma neredeyse iç savaşa doğru ilerlemiştir. Olaylar neredeyse 200 kişinin hayatını kaybetmesi ve 100 binden fazla kişinin de Makedonya sınırları içinde göç etmesine sebep olmuştur. Arnavutlar Üsküp'ün batısında kalan bir bölgeyi işgale kalkıştıklarında olaya AB ve ABD'nin müdahalesi gecikmemiştir. Daha önce Balkanlar'da yaşanan etnik çatışmaların doğurduğu yıkımlar da göz önüne alınarak her iki tarafın da masaya oturmasına yönelik arabuluculuk çalışmaları yapılmıştır. Böylece 8 ay süren çatışmalardan sonra Makedon ve Arnavut taraflar bir araya gelmiştir. İki hafta süren görüşmelerden sonra 13 Ağustos 2001 tarihinde Ohrid Çerçeve Anlaşması'nı imzalamıştır.

İmzalanan Ohrid Anlaşması ile Arnavutların lehine olacak şekilde yarı ortaklıkçı (semi-consociational) bir devlet yapısının ve oluşturulacak yeni anayasasının yol haritası çıkartılmıştır. Ohrid Anlaşması'nda yasalarda değişiklikler, ortak uzlaşma için bir zaman planlaması gibi unsurlara yer verilmiştir. Anlaşmanın en ilgi çeken tarafı ise özellikle etnik kimliklere saygı göstermesi ve yapılacak yeni düzenlemelerin bu yönde gerçekleştirilmesi için gerekli zemini hazırlamış olmasıdır. Anlaşma etnik çatışmalara teritoryal bir

⁴¹ Nureddin Abdülmecit, *Osmanlı Sonrası Makedonya*, Matüsiteb Yayınları, Üsküp 2008, s. 78.

çözüm getirilmesindense bütünlüğü koruyucu nitelikte yöntemler geliştirilmesini aynı zamanda devletin kimliğini de Makedon-Arnavut bir yapıya dönüştürmeyi amaçlamıştır. Ancak anlaşma ile ilgili bir diğer ilgi çekici durum ise Anlaşma metninin sadece İngilizce dilinde hazırlanmış olmasıdır. Bu durum akıllara iki ihtimal getirmiştir: ya her iki taraf da zaten benimsemedikleri Anlaşma metninin kendi dillerine çevrilmesine gerek bile duymamış ya da çeviriden kaynaklanacak uyuşmazlıklardan kaçınmak için her iki devletin de ana dili dışında ortak başka bir dil kullanımını uygun görmüşlerdir.⁴²

Ohrid Anlaşması ile arada sorunlar devam etse de Makedonlar ve Arnavutlar arasındaki yoğun çatışmaları durdurduğunu ifade etmek mümkündür.⁴³ Ancak Arnavutlar ve Makedonlar arasındaki problemler hala devam etmekte ve zaman zaman yaşanan gerilim artış göstermektedir. Bu kapsamda, Arnavutlar tarafından Ohrid Anlaşması hükümlerinin yerine getirilmediği ve Makedonlar'a Anlaşmada öngörülen yasal hakların tanınmadığı inancı söz konusu gerilimin sebebi olarak kabul edilmektedir. Çünkü bu inanış Makedonların milliyetçilik duygularını kamçılıyarak Arnavutlara karşı olumsuz bir tutum içine girmelerine neden olmaktadır.⁴⁴

Ohrid Anlaşması Makedonya'nın siyasal yapısı ve demokratik gelişimini önemli ölçüde etkileyen bir süreç başlatmıştır. Anlaşmanın on yedinci yılında hala birçok uyuşmazlık ve belirsizlikler yaşanıyor olmasına karşın azınlıklara tanınan hakların iyileştirildiği gözlemlenmektedir. Gelecekte taraflar arasında yaşanması muhtemel çatışmaları ve kayıpları önlemek bununla birlikte Makedonya sınırları içerisinde kalıcı barışı inşa edebilmek adına 2001 yılında başlatılan bu sürecin kararlılıkla devam ettirilmesi ve bu amaçla gerekirse uluslararası desteğin de alınması önemlidir.⁴⁵

Makedonya iç siyasetinde hala etnik çatışmalar ile mücadele ederken dış politikasının en belirleyici aktörlerinden biri olan Yunanistan ile de

⁴² Pınar Gülboy, *Makedonya'da Arnavut-Makedon Çatışması Ve Ohrid Anlaşması, Türkiye-Makedonya İlişkileri*, (Ed.). Yeliz Okay ve Tuncay Babalı, Doğu Kitabevi, İstanbul 2012, s. 108-109.

⁴³ "Aynı yerde, s. 115".

⁴⁴ Çiğdem Aydın Koyuncu ve Samet Yılmaz, "Makedonya'daki İstikrarın Sürdürülebilirliğinin Ohrid Çerçeve Anlaşması Bağlamında Analizi", *International Journal of Social Inquiry*, Cilt / Volume 11, Sayı / Issue 1, 2018, s. 175.

⁴⁵ "Aynı yerde".

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Makedon kimliği üzerine çatışmalar yaşamaya devam etmektedir. Özellikle Makedonya Cumhuriyeti ismi üzerinden devam eden anlaşmazlığın başlangıcı Makedonya'nın bağımsızlığını ilan ettiği tarihe dayanmaktadır. Yunanistan, devletin resmi ismi ve bayrağını kabul etmemiş, bu şekilde yeni kurulan devleti tanımadığı gibi uluslararası alanda da Makedonya'nın tanınırlığını engellemek için elinden geleni yapmıştır. Sonuç olarak Makedonya, BM tarafından bayrağında karakteristik değişiklikler yaparak ve resmi adı dışında anılarak tanınmıştır. AB ise yine resmi adı dışında BM'nin kabul ettiği adıyla Makedonya'nın tanınırlığını kabul ettiyse de tam üyelik ile ilgili olarak Yunanistan ile çözmesi gereken isim sorununu gündeme getirmiştir. Yine aynı sorun, Makedonya'nın NATO üyeliğinin de önünde engel teşkil etmektedir.

Tüm bu gelişmelere karşın, 2018 yılında hem ülkede değişen iktidar⁴⁶ ve konuya yaklaşımının etkisi hem de AB ve NATO üyeliklerini önünü açabilmek adına sorunun çözümü için önemli gelişmeler yaşanmıştır. Makedonya ve Yunanistan tarafları masaya oturmuş ve neticede 17 Haziran 2018 tarihinde taraflar arasında Prespa Anlaşması imzalanmıştır. Bu kapsamda görüşülen çeşitli öneriler arasından “Kuzey Makedonya Cumhuriyeti” adında uzlaşarak konunun çözümü için somut adımlar atılmaya başlanmıştır. Prespa Anlaşması'nda iki önemli noktaya değinmektedir. Bunlardan biri Makedonya'nın anayasal isminin Kuzey Makedonya şeklinde değiştirilmesidir. Bir diğer önemli nokta ise Makedonya'nın Yunanistan ile aralarındaki ihtilafların çözüme kavuşması halinde AB üyeliği önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik husustur. Bu kapsamda Anlaşma önce Makedonya devleti tarafından onaya sunulmuştur. Meclis'te onaylanan Anlaşma Makedonya Cumhurbaşkanı tarafından veto edilmiş ve ikinci kez görüşülmek üzere tekrar meclis gündemine alınarak muhalefetin olumsuz oyuna rağmen tekrar onaylanmıştır. Bu arada devletin anayasal isminin değişecek olması anayasa değişikliğini gerektirmiştir. Söz konusu değişikliğin yapılması için 30 Eylül 2018 tarihinde halk oylaması yapılmıştır⁴⁷. Referandumda katılım %36,91 gibi oldukça düşük bir seviyede kalmasına karşın, katılım sağlayanların %91,46'sı evet oyu kullanırken,

⁴⁶ İktidarın büyük ortağı olan SDSM partisi Avrupa-Atlantik bütünleşmesinin ulusal önceliklerden biri olarak kabul etmekte ve bu sebeple AB ve NATO üyeliklerinin son derece önemli olduğunu düşünmektedir. Ana muhalefet partisi olan milliyetçi VMRO-DPMNE partisinin tüm karşı çıkımlarına rağmen isim değişikliği konusunda son derece olumlu bir tavır sergilemektedir.

⁴⁷ Referandumda “Makedonya ve Yunanistan arasındaki anlaşmayı kabul ederek Avrupa Birliği (AB) ve NATO üyeliğine var mısımız?” sorusu yöneltilmiştir.

%5,65 ise isim değişikliğini onaylamamıştır.⁴⁸ Düşük katılım her ne kadar halkın bu konudaki isteksizliğini gösterse de katılanların büyük çoğunluğunun onayının alınması iktidarın da elini güçlendirmiş ve böylece 11 Ocak 2019 tarihinde Meclis'te ilgili karar onaylanarak isim değişikliği adına önemli bir irade ortaya konmuştur. Yunan Meclisi ise Makedonya'nın isim değişikliği kararının onaylanmasından on dört gün sonra yani 25 Ocak 2019 tarihinde Prespa Anlaşması'nı onaylatmak üzere Meclis gündemine almıştır. Anlaşma, muhalefetin “ulusal bir ihanet” suçlamalarına rağmen kabul edilmiştir.⁴⁹

20 maddeden oluşan Prespa Anlaşması'nın en önemli etkisi isim değişikliği konusu olsa da, Anlaşma genel hatları ile Makedon vatandaşlığı, dili, kültürü ve Makedonya'nın NATO üyeliği gibi konulara da değinmektedir. Her iki devletin de Anlaşma'yı onaylamasına müteakip, taraflar 12 Şubat 2019 tarihinde BM'yi bilgilendirmişlerdir. Böylece Kuzey Makedonya'nın AB üyeliğine yönelik en önemli engel ortadan kalkarken; NATO'ya üyelik protokolü de Yunanistan tarafından onaylanmıştır.

3. Makedonya Sorununu Oluşturan Temel Faktörler ve Sorunun Oluşumunda Konstrüktivist Unsurların Rolü

Makedonya Sorunu her ne kadar Balkan coğrafyasında güncelliğini koruyan bir konu olsa da sorunun başlangıcı aslında 19. yüzyıla kadar gitmektedir. Önceki bölümde de, sorunun başlangıcı kabul edilen ve soruna temel teşkil eden gelişmeler ile sonrasında yaşanan süreç geniş bir şekilde ele alınmıştır. Bu kapsamda, Makedonya'nın uluslararası alandaki konumunu etkileyen ve literatürde Makedonya Sorunu olarak anılan sorunun temel unsurları olarak Makedonya'da yaşayan nüfus yapısı, semboller ve siyasi sınırlar meselelerini işaret etmek yanlış bir ifade olmayacaktır. Özellikle nüfus yapısı ve semboller özelinde oldukça önemli bir rol oynayan kimlik, epistemolojik ve metodolojik bağlamda farklı bakış açılarına sahip olsalar da konstrüktivist yazarların en temel çalışma konularından biridir. Konstrüktivizme göre kimlik ve çıkar arasındaki güçlü ilişki devletlerin dış politikadaki eylemlerini etkileyen önemli bir belirleyici olmasının yanı sıra dost-düşman tanımlamalarının yapılmasında da son derece etkili bir

⁴⁸ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/makedonyadaki-referandumun-resmi-sonuclari-aciklandi/1269831>, (15.11.2018).

⁴⁹ Yeliz Şahin, “İKV'den İsim Sorununun Çözümüne Yönelik Makedonya ile Yunanistan Arasında Varılan Anlaşmaya İlişkin Analiz”, https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=2051&id=3221, (20.03.2021).

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

faktördür. Bu açıdan ele alındığında kimlik, devletlerin dış politikada olası eylemlerini öngörmek için kullanılabilir bir özellik taşımaktadır.⁵⁰ Wendt'e göre, aktörlerin ne oldukları ile ne yaptıkları arasında bir ilişki vardır. Wendt kimliği şu şekilde tanımlamaktadır:

*“Kimlik, amaçsal ve davranışsal eğilimler üreten amaçsal aktörlerin bir niteliğidir. Bu, kimliğin temelde, bir aktörün kendini algılayışlarında kökleşmiş öznel ya da birim seviyesi niteliğinde olduğu anlamına gelir. Ancak bu algılayışların anlamı genellikle diğer aktörlerin bir aktörü aynı şekilde temsil edip edemeyeceklerine bağlıdır ve bu ölçüde kimlik özneler arası ya da sistemsel niteliğe sahip olacaktır. John bir profesör olduğunu düşünebilir, fakat bu düşünce öğrencileri tarafından paylaşılmazsa o zaman onun kimliği etkileşimlerinde işine yaramayacaktır. Diğer bir deyişle iki düşünce kimliğin parçası olabilir, Benliğe ait düşünceler ve Ötekine ait düşünceler. Kimlikler hem iç hem de dış yapılar tarafından oluşturulurlar”.*⁵¹

Ted Hopf'tan aktaran Özlem⁵² kimliğin meydana getirdiği üç fonksiyondan bahsetmektedir. Bunlardan ilki, kimlikler aktörün kendisine ve diğerlerine kim olduğu ile ilgili bilgi vermektedir. İkincisi, aktöre diğerlerinin kim olduğunu anlatmakta ve üçüncüsü ise aktörün kimlik tanımlaması kapsamında diğer aktörler ve alanlardaki eylem tercihleri ile ilgili hangi seçeneği kullanabileceği ya da çıkara yönelebileceklerini göstermektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi, Makedonya nüfusunu en az sekiz farklı millet oluşturmaktadır ki bu da çok farklı kimlik yapılarının soruna etki ettiğinin önemli bir göstergesidir. Bu milletler içinden özellikle Arnavutlar, Makedonya Sorunu'nun oluşumunda önemli bir yere sahiptir. Kendi anadillerinde eğitim, siyasi hayata katılım gibi konularda baskı altında tutulan Arnavut azınlık söz konusu alanlarda hak elde etmek amacıyla başkaldırmış hatta zaman zaman şiddete başvurmuştur. Bu süreçte komşu ülkelerde yaşayan Arnavutlardan da destek almaları sorunun uluslararası bir boyut kazanmasına neden olmuştur. Makedonya yönetimi, aynı kimliği paylaşan Arnavutluk ve Kosova halklarının, Makedonya'da yaşayan Arnavut azınlık ile bir araya gelerek Makedonya topraklarının da bir kısmını içine alan büyük

⁵⁰ Kader Özlem, *Türkiye'nin Balkan Türkleri Politikasının Analizi (1991-2014)*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Sibel Turan, Edirne 2015, s. 25.

⁵¹ Wendt, *a.g.e.*, s. 279.

⁵² Özlem, *a.g.e.*, s. 25.

bir Arnavut devleti kurmasından endişe etmektedir. Bu sebeple Arnavut azınlığa yönelik baskıcı tutumlar arttırılmış ve bu da sorunun daha karmaşık bir hale gelmesine neden olmuştur. Arnavut azınlıklar ve çoğunluğu Makedonlardan oluşan devlet yönetimi arasında oluşan bu sorun söz konusu iki taraf arasındaki etnik ve dini⁵³ farklılıklardan kaynaklanmaktadır.⁵⁴ Makedonlar, Slavların Ortodoks Hristiyan kolundandır. Arnavutlar, Slav olmadıkları gibi Hint-Avrupa coğrafyasında Antik bir topluluk olan İliya kökenlidir ve Müslüman bir toplumdur. Makedonlar ve Arnavutlar, kendilerini diğerinden ayırtmak için dil, tarih, kültür ve din unsurlarını kullanmışlardır.⁵⁵

Makedonya’da 2002 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımına göre,⁵⁶ ki bu tarihten sonra din temel alınarak bir sayım gerçekleştirilmemiştir, ülkede %25,2 oranında Arnavut azınlık yaşamaktadır. Bu oranla, aynı zamanda, ülkede yaşayan en büyük Müslüman azınlık olma özelliğini de taşımaktadır. Bu arada burada yaşayan Arnavut azınlığın Makedon Türklerini bir nevi düşman olarak algıladığı gerçeğini de burada belirtmek gerekmektedir. Baskın Oran,⁵⁷ bu durumu şöyle açıklamaktadır: “...Nitekim Makedonya Türkleri, geçen yılki (1992) seçim kampanyasında, Türk azınlığı Arnavut ve Makedonların ortak düşmanı ilan eden Arnavutların gölgesi altında ve asimilasyon alanındadır.” Ayrıca Oran, bölgede kullanılan “Ben bir Makedon için on Türk vururum, çünkü bizi Osmanlı geri bıraktı” deyimini de paylaşarak şu soruyu yöneltmiştir: “Makedonyalı Türklerin 60’lı yılların lise anularından aktardıkları bu Arnavut deyişi neye dayanıyor?” Oran’a göre, bu deyim Arnavutlara “Arnavut” kimliğini benimsetebilmek için Osmanlı kimliğinden tamamen arındırmak arzusunu yansıtmaktadır.⁵⁸ Yani

⁵³ 2011 yılında yapılan sayım sonuçlarına göre nüfusun din bazındaki oranları: Müslümanlar %56,7, Roman Katolikler %10, Ortodokslar %6,8, Ateist %2,5, Bektaşî (ya da Sufî) % 2,1, diğer %2,1, tanımlanmamış %16,2, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/al.html>, (29.11.2018).

⁵⁴ Kemal İnat, Burhanettin Duran ve Muhittin Ataman, *Dünya Çatışma Bölgeleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2004, s. 639.

⁵⁵ Güner Şabani, *2001 Makedonya Etnik Çatışması ve Çözümü: Çerçeve Anlaşmasına Giden Süreç*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler A.B.D., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zeynep Güler, İstanbul 2007, s. 82.

⁵⁶ Bknz: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mk.html>, (29.11.2018).

⁵⁷ Baskın Oran, “Balkan Müslümanlarında Dinsel ve Ulusal Kimlik (Yunanistan, Bulgaristan, Makedonya ve Kosova Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”, <https://www.researchgate.net/publication/304426243>, (11.10.2018), s. 117.

⁵⁸ “Aynı yerde”.

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Makedonya Devleti sınırları içinde güçlendirilmeye çalışılan bir Arnavut kimliğinin varlığından söz etmek mümkündür. Ayrıca, şunu da belirtmek gerekir ki Makedonya’da yaşayan Ortodoks Arnavutlar tamamen yok olarak Makedonlaşmış ve Katolik Arnavutlar ise Hırvatlaşmıştır. Sadece Müslüman Arnavutlar milliyetçi bir duruş sergilemektedir.⁵⁹ Arnavut milliyetçiliği, tüm Arnavutları tek bir ülkede birleştirmeyi hedeflemektedir ve bu da bu milliyetçiliğin etnik-homojenite açısından karakterini de ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, 1912 yılında kurulmuş olan Arnavutluk Devleti sınırları, “Büyük Arnavutluk” fikrinin benimsediği haritanın tamamını kapsamadığından Arnavut nüfusun büyük kısmı devletin sınırları dışında kalmıştır ki bu da Arnavut milliyetçiliğinin yayılcı bir özellik taşımasının bir sebebi olarak kabul edilmektedir. Söz konusu harita kapsamında olan bölgelerin önemli bir kısmı Sırbistan, Karadağ ve Makedonya’da olması, Arnavut milliyetçiliğinin Slav karşıtı olmasını da açıklayan bir durumdur.⁶⁰ Bu açıklandığı şekli ile milliyetçilik ruhunu Makedonya sınırları içinde de yaşatan Arnavut azınlık, zaman zaman Makedon yönetim ile haklar konusunda karşı karşıya gelmektedir. Bu durum bir süre sonra, bir önceki bölümde de değinildiği üzere, tansiyonu yüksek çatışmaların yaşanmasına sebep olmuştur. 2001 yılına kadar etnik bir çatışma görüntüsünde olmayan anlaşmazlık, aynı yıl başlayan silahlı çatışma ile ülkeyi iç savaşa sürükleyecek bir tehdit durumuna gelmiştir. Aynı zamanda, iç savaş tehlikesi sebebi ile uluslararası bir hal alan bu mesele üçüncü güçler tarafından müdahale edilmiş ve Ohrid süreci böylece başlamıştır. Ohrid’e giderken Makedonya yönetimi etnik ve kimlik meselelerinin önemini farkında olup, bu nedenle hem Arnavutlar hem de uluslararası toplum tarafından Makedon-Arnavut eşitliğinin önündeki en büyük sorun olarak kabul edilen ulus-devlet anlayışını bir kenara bırakarak bu konuda bir taviz vermesi gerektiği anlayışı ile hareket etmiştir. Arnavutlara göre bu çatışmanın altında yatan eşitsizliğin sebebi 1991 yılında kabul edilmiş olan Anayasa’dır. Anayasa’da Makedon halkın ulusal devleti olarak ilan edilen Makedonya Cumhuriyeti’nde yaşayan diğer etnik gruplar veya halkların azınlık olarak tanımlanmaktadır.⁶¹ Aslında 1940’lardan beri benimsenmiş bir ilkeden verilen bu tavizin gerekçesini, gerek Makedon siyasileri gerekse kamuoyu, uluslararası toplum tarafından ülkedeki çatışmanın tırmanmasını engellemek amacıyla yapılan baskıya bağlamıştır.

⁵⁹ “Aynı yerde, s. 118”.

⁶⁰ Hamza Ay, *Makedonya-Arnavutluk İlişkilerinde Arnavutluk Sorunu*, Lagos-A Yayınevi, Üsküp 2006, s. 67.

⁶¹ “Aynı yerde, s. 134”.

Milliyetçi Arnavutlar tarafında sorunun çözümüne yönelik iki ayrı bakış açısından bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki ve ılımlı grup olarak adlandırılabilir grup daha barışçıl bir yol izleyerek başta Dış İşleri Bakanlığı olmak üzere devletin önemli kademelerinde Arnavut varlığının arttırılmasını talep etmişlerdir. Bir diğer grup olan aşırı milliyetçi Arnavutlar ise toprağa dayalı otonom bir yönetim sistemi oluşturarak eşit oranda Arnavut-Makedon temsili olan bir federasyon devleti beklentisi içinde olmuşlardır. Bu talep, Makedonlar tarafından, Makedonya Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğüne bir tehdit olarak algılanmıştır.⁶²

Siyasi ve sosyal temsil hakları sorununun yanı sıra, Arnavutlar kendi dillerini kullanmak isterken, Makedonlar devletin resmi dilinin Makedonca olduğunu ve ülke sınırları içinde herkesin bu dili öğrenerek kullanması gerektiğini düşünmektedir. Bu düşüncenin temelinde elbette ulus devlet olma fikrinin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu arada Arnavut azınlıklar, Makedonya bayrağını da kullanmak istememektedir. Arnavutların sahip olduğu soyları ve 500 yıllık tarihlerini sembolize eden bayraklarını⁶³ kullanmak arzuları da olmuştur. 1997 yılında Gostivar'da yaşanan bayrak krizi de bu arzunun gerçeğe dönüştürülme çabasından kaynaklıdır. Arnavutların çoğunlukta olduğu bölgelerden biri olan Gostivar'da yaşanan bu gelişme sonrası, belediye başkanı *“Biz Anayasa Mahkemesi'nin hukukunu değil halkımızın hukukunu tanırız. Makedonya yönetiminin tokatına tokatla karşılık vereceğiz. Bu yolda ölmek var, dönmek yok”*⁶⁴ demiştir. Resmi kayıtlara göre, 3 kişinin öldüğü, yüzlerce kişinin yaralandığı ve en az 300 tutuklunun olduğu olayda Makedonya özel kuvvetlerinin Gostivar'da yaşanan protestolara müdahalesi bir hafta sürmüş ve uluslararası örgütlerin de bölgeye girmesi özel kuvvetler tarafından engellenmiştir.⁶⁵

Makedonya'nın kimlik ve buna bağlı normatif unsurlar üzerine yaşadığı diğer sorunların en önemli muhatabının Yunanistan olduğunu ifade etmek mümkündür. Üstelik Yunanistan ile yaşanan isim ve semboller sorunu sadece iki komşu ülke düzeyinde kalmamış uluslararası bir sorun olarak Makedonya için olumsuz sonuçların oluşmasına da neden olmuştur.

⁶² Şabani, *a.g.e.*, s. 82.

⁶³ Bu bayrak, 15. yy. da Osmanlı'ya karşı ayaklanarak Arnavutlar arasında milli kahraman olan Skenderbeg'in sembolünü taşımaktadır.

⁶⁴ Sabah Gazetesi, 27 Mayıs 1997, <http://arsiv.sabah.com.tr/1997/05/26/d05.html>, (30.11.2018)

⁶⁵ Zhidas Daskalovski, “Democratic Consolidation and the ‘Stateness’ Problem: The Case of Macedonia.”, *The Global Review of Ethnopolitics*, Yıl 3, Sayı2, 2004, ss. 52-66, s. 55.

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Yunanistan, bu sorunun sadece tarihsel olgular ve semboller üzerine yaşanan bir anlaşmazlık değil, BM nezdinde, özellikle egemenlik, komşuluk ilişkileri ve toprak bütünlüğü konuları gibi meseleler kapsamında diğer üye ülkeleri de ilgilendiren bir sorun olduğunu belirtmektedir. Durumun uluslararası hukukun temel ilkelerine aykırılık teşkil ettiğini savunmaktadır. Hatta Makedonya'nın irredantist bir saikle hareket ederek Yunanistan'ın ulusal, tarihi ve kültürel mirasını taklit ettiğini iddia etmektedir.⁶⁶

Soğuk Savaş dönemi süresince Makedonya meselesi Yugoslavya ile Yunanistan arasında "hassas" bir konumda olsa da iki devlet birbirlerine yönelik izlediği politikalarda son derece özenli bir tavır benimsemişlerdi. 1940'larda Sosyalist Makedonya Cumhuriyeti'nin ilanı ile Yunanistan bu gelişmeyi protesto ettiyse de Yugoslavya kontrolünde olan bu oluşumu bir süre daha görmezden gelmiştir. Yunanistan tarafından meselenin sorun olarak algılanması ise Yugoslavya'nın dağılmasının ardından Makedonya'nın Makedonya Cumhuriyeti olarak uluslararası alanda kendine yer edinme girişimi ile başlamıştır. Bu noktada Yunanistan, Makedonya'nın kendilerine ait kimlik unsurları olduğunu iddia ettikleri isim ve sembollerini kullanmakla suçlamıştır. Yunanca bir kelime olarak "Makedonya" isminin antik Makedonya Krallığı'na ait olduğunu ve şüpheye yer olmaksızın Yunanistan'ın tarihi ve kültürel bir mirası olduğunu savundu. Yine coğrafi olarak Makedonya isminin Balkanlar'da en büyük kısmı Yunanistan'da olacak şekilde diğer bazı ülkeleri de kapsayan bir bölge olduğunu belirtmiştir.⁶⁷ Bununla birlikte, bugünkü Yunanistan sınırları içinde bulunan ve 2,5 milyon Yunanlının (ayrıca bu topluluk kendilerini yüzyıllardır "Makedon" olarak adlandırmaktadır) yaşadığı bölgenin isminin de Makedonya olduğunu altını çizmiştir. Yani, Yunanistan, Makedonya ismini kullanan bu yeni devletin bir sonraki aşamada Yunanistan'ın kuzeyinde toprak talebinde bulunmasından endişe etmiştir. Bu sebeplerle de Makedonya Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren bu devletin uluslararası alanda tanınırlığını engellemek için çeşitli girişimlerde bulunmuş ve çoğu kez de başarılı olmuştur.

⁶⁶ Yunanistan Dış İşleri Bakanlığı Resmi Web Sitesi <https://www.mfa.gr/en/fyrom-name-issue/>, (28.11.2018).

⁶⁷ Bugünkü Makedonya tarihsel olarak Makedonya topraklarının Vardar Makedonya'sı olarak bilinen bölgesidir. Yunanistan'daki Ege Makedonyası ve Bulgaristan sınırları içinde kalan Pirin Makedonyası da bu tarihsel coğrafyanın diğer bölümleridir. (Cenk Özgen, "Balkanlar'da Güvenliğe Yönelik Bir Tehdit: Yunanistan-Makedonya Anlaşmazlığı", *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 14, Sayı 25, 2013, s. 327-345.

Yunan milliyetçileri, kendilerinden ayrı bir Makedon kimliğinin varlığını kabul etmedikleri gibi Makedon dilini de kabul etmemişlerdir.⁶⁸ Makedonca diye bir dilin olmadığını ve hatta Makedonya ulusunun sonradan oluşturulmuş suni ve sahte bir millet olduğunu da iddia etmişlerdir.⁶⁹

Yunanistan esasen Makedonya isminin Yugoslavya dağılmadan önce belirli bir coğrafyayı nitelediğini ve bunun aslında Slavlardan oluşmuş bir etnik gruba atfedilemeyeceğini savunmaktadır. Bu karışıklığı ortadan kaldırmak için de Slav Makedonlarının “Makedonci” ismini kullanması önerisini getirmektedir.⁷⁰ Burada Makedon ulusunun inşa sürecini de ele almak söz konusu durumun daha iyi anlaşılmasını sağlamak açısından önemlidir. Yugoslavya döneminde, Komünist Parti devlet içinde var olan toplumlara Sırp, Hırvatlar, Slovenler olarak anmak yerine bu milletlerin tamamını kapsayacak Güney Slavları tanımını kullanarak tüm etnik bağlantıları ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Komünist Parti federal devlet sistemini geçici bir süreç olarak görüyor, zamanla bu etnik gruplar ve milletlerin birbirleri içinde eriyerek tek bir millet haline geleceğini böylece Yugoslavya’nın tek bir ulus devlet niteliği kazanacağına inanmaktadır. Bu saikle hareket eden Komünist Parti, Makedon ulusunun varlığını kabul ederek Vardar Makedonyası’ndaki hakimiyetini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bunun için bölgede Bulgar kimliğinin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Böylece ileride yaşanabilecek bir self-determinasyon senaryosunda bölgede yaşayan Bulgar kökenli grup yok olduğu için bu bölgenin Bulgaristan ile birleşme ihtimalini de ortadan kaldırmış olacaktır. Bu doğrultuda öncelikle Bulgar dili yerine bir Makedon dili kabul edilmiştir. Ayrıca yine daha önce bahsedilen Makedon Ortodoks Kilisesi’nin kurulması da yine bu amaca yönelik olarak atılmış önemli bir adım olmuştur. Makedon ulusunun inşası sürecinde en önemli dönüm noktası ise Makedon tarihinin yeniden yorumlanması olmuştur. Makedonya Ulusal Tarih Enstitüsü ve Üsküp Üniversitesi kurularak Makedonya ulusunun tarihine ait olaylar ve kişilerin Marksist teoriler ışığında yeniden yorumlanması sağlanarak Makedon ulusunun varlığı ispatlanmaya çalışılmıştır. Elbette tüm bu çalışmalar

⁶⁸ Bilge Ustaoglu, *1990’larda Yunanistan’ın Makedonya Politikası*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Hasan Ünal, Ankara 2011, s. 38.

⁶⁹ Yunanistan Dış İşleri Bakanlığı Resmi Web Sitesi, <https://www.mfa.gr/en/fyrom-name-issue/>, (28.11.2018).

⁷⁰ Evangelos Kofos *Greek Policy Considerations Over FYROM Independence and Recognition*, The New Macedonian Question, Ed. James Pettifer, MacMillan Press, Great Britain 1999, s. 233.

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Sırbistan direktifleri ile yürütülmüştür. Tüm bu gelişmelere karşın Yunanistan ve Bulgaristan ise Makedon ulusunun varlığını hiçbir zaman kabul etmemiştir.⁷¹

Bir Yunanistan Makedonu olan ve aynı zamanda Kuzey Yunanistan Bakanlığı da yapmış olan Nikolas Martis, Makedonya isminin Antik çağlarda sadece Batı Yunanistan'da kurulan Yunan Makedonyası için kullanıldığını belirtmiştir. II. Filip ve İskender dönemlerindeyse bu devletin sınırları genişleyerek Vardar Bölgesi ile Doğu Akdeniz'i de kapsayan bir coğrafyaya yayılmıştır. Martis'e göre, Balkanların bu bölgesinin söz konusu dönemde hüküm süren Antik Makedonya ile hiçbir ilgisi bulunmaması sebebi ile Makedonya Cumhuriyeti tarafından bu ismin kullanılması yanlış bir tutumdur.⁷² Yunan dogmasına göre Antik Makedonlar, birçok Yunan kabilesinden biridir ve Makedonya Cumhuriyeti'nin iddiasının aksine İskender de Yunanistan'ın birleştiricisi olarak kabul edilmektedir.⁷³

Yunanistan için Makedonca dili de sonradan uydurulmuş arkaik Makedon dilidir. Günümüze kadar oldukça sınırlı sayıda materyal ulaşması dolayısıyla bu dilin özüne dair çok az bilgi bulunmasına karşın dil bilimciler yaptıkları çalışmalarda bu dilin Yunan diyalektine yakın olduğunu belirtmektedirler. Üsküplülerin kullandıkları Makedonca ise dilbilimciler tarafından Bulgarca sınıfında değerlendirilmektedir. Bunların yanı sıra birçok dilbilimciye göre antik Makedon dili için kanıt bulma sıkıntısı vardır ve bilinen bazı özel isimler de dilin geneli hakkında fikir yürütmek için yetersiz kalmaktadır. Hatta Balkanlar gibi karışık etnik yapılardan oluşan bir nüfus ve çok eski tarihe sahip olan bir coğrafya için dil akrabalıkları açısından bir değerlendirme yapmak imkansızdır.⁷⁴

Makedonya, Yunanistan'dan çok sonra bağımsızlığını ilan ettiği için aslında kendisine ait olduğuna inandığı Yunanistan toprakları üzerinde bir hak iddiasında bulunamamaktadır.⁷⁵ Makedonya 1991'de bağımsızlığını ilan ettikten sonra benimsediği bazı kriterleri vardır ve bunlardan ödün vermek

⁷¹ Ustaoglu, *a.g.t.*, s. 31.

⁷² "Aynı yerde, s. 41".

⁷³ Drezov Kyril, *Macedonian Identity: An Overview of The Major Claims*, *The New Macedonian Question*, (ed.) James Pettifer, MacMillan Press, Great Britain 1999, s. 48.

⁷⁴ Ustaoglu, *a.g.t.*, s. 43.

⁷⁵ Dejan Marolow, "The Relations Between Macedonia and Greece in the Context of the Name Issue", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 2013, Cilt/Volume 2, Sayı/Number 1 Temmuz/July 2013, s. 24.

istememektedir. Bu doğrultuda, Büyük İskender'in kendi ataları olduğunu iddia ederek bu hanedanın simgesi olan 16 ışınlı Vergina bayrağını kullanmakta ve anayasalarında Yunanistan Makedonlarına da atıfta bulunmaktadır.⁷⁶ Kuruluşundan bugüne kadar Makedonya'da yönetime gelen tüm hükümetler de bu iddiaların arkasında durmuşlardır. Bu durum da Yunanistan'ın endişelerinde haklı oldukları çıkarımı yapmalarını sağlamıştır.

Yunanistan ve Makedonya isim sorununda 1995 yılında önemli bir gelişme kaydedilerek iki devlet arasında bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre, Yunanistan Makedonya'yı "Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya" ismi ile uluslararası alanda tanıyacağını kabul etmiştir. Ancak daha sonra anlaşma hükmünü yerine getirmemiştir. Bunun üzerine, Makedonya konuyu Uluslararası Adalet Divanı'na götürmüş ve haklı bulunmuştur.⁷⁷ İsim sorununda son gelinen nokta ise Makedonya'da isim değişikliği ile ilgili yapılan referandum ve Prespa Anlaşması ile birlikte yaşanan gelişmeler olmuştur. Referanduma katılım düşük olsa da katılanların büyük bir çoğunluğunun Makedonya Cumhuriyeti ismini Kuzey Makedonya olarak değiştirilmesine "evet" diyerek, hem uluslararası tanınırlık sorununu çözmek hem de Avrupa-Atlantik Entegrasyon sürecine katılım ve Avrupa Birliği üyeliği gibi meseleleri de artık çözüme kavuşturma isteği açık bir şekilde ortaya koyulmuştur. Sonrasında her iki devletin Parlemantosu'nda da kabul edilen anlaşma ile başta isim sorunu olmak üzere dil, kültürel unsurlar ve uluslararası örgütlere üyelik gibi konularda da şimdiye kadar atılmış en somut adım olmuştur. Böylece devletin adı Kuzey Makedonya olarak değişmiş ve Yunanistan hükümeti üyelikler önündeki engelleri de kaldırmaya başlamıştır. Ancak bu noktada hatırlatmak gerekir ki her iki ülkede de bu Anlaşmaya yönelik ciddi muhalefet oluşmuş, hatta söz konusu muhalefet boyutu azımsanmayacak bir şiddette kendini göstermiştir. Makedonya'da ana muhalefet ve Cumhurbaşkanı tarafından veto edilen Anlaşma hükümlerinin uygulanmasına yönelik yapılması gereken anayasa değişikliği referandumuna halk katılımı %50'nin altında kalmıştır. Bazı çevrelerce, bu durum halkın konuya olumsuz yaklaşımı olarak kabul edilmektedir. Yunanistan tarafında da ana muhalefet tarafından oldukça sert eleştiriler almış olan Anlaşma metni muhalefetin olumsuz oyuna rağmen çoğunluğun olumlu oyu ile kabul edilmiştir.

⁷⁶ Galip Çağ, "Dağılan Yugoslavya'nın Ardından Makedonya ve Türkiye", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, 2012, Cilt 1, Sayı 1, s. 206-207.

⁷⁷ Asiye Şimşek, *Makedonya İle Yunanistan Arasındaki 'İsim Sorunu'nda Rol Oynayan Temel Parametrelerin Analizi*, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Gül Tuba Dağcı, Yalova 2015, s. 19.

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Yunanistan ile Makedonya arasında isim sorunu yanı sıra bayrak, anayasa ve semboller konusunda da anlaşmazlıklar bulunmaktadır. İsim sorunundan sonra bu iki devlet arasındaki en önemli ikinci sorun on altı ışınlı Vergina Güneşidir/Yıldızıdır. Aslında, 1977 yılına kadar bir sorun değilken birdenbire her iki devlet tarafından da ulusal kültürel miras olarak kabul edilmesi bu sembolü önemli bir çekişme konusu haline getirmiştir. II. Filip'in mezar kalıntılarının bulunmasıyla dönemin Yunan Başbakanı Büyük İskender'i Yunanistan'ın birleştiricisi ve antik Helen ile modern Helenlerin arasındaki bağ ve sürekliliği temsil eden sembolü olarak ilan etmiştir. Buna karşın Makedonya da 1992 yılında Vergina Güneşini ulusal sembol olarak kabul etmiş ve bayraklarında kullanmaya başlamıştır. Yunanistan bu durumu ulusal kültürlerine ait mirasın gaspı olarak değerlendirmektedir. Bu durum iki ülke arasında "Vergina Sendromu" olarak da adlandırılan bir soruna dönüşmüştür.⁷⁸ Bulunan mezar kalıntılarının Vergina bölgesinde olması, Makedon Krallığının Yunanistan sınırları içerisinde olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Makedonya'nın hem Vergina güneşini ulusal sembolleri olarak kabul etmesi hem de bu sembolü bayrağında kullanması, Yunanistan tarafından bir kez daha ülkelerinin toprak bütünlüğüne yönelik bir tehdit olarak algılanmıştır. Yunanistan Olimpiyat Oyunları, BM ve diğer devletlerdeki temsilcilikler gibi çeşitli yerlerde Makedonya bayrağının kullanımı ile ilgili engellemelerde bulunmuştur. Hatta Makedonya FYROM (Former Yugoslav Republic of Macedonia- Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya) adıyla BM'ye kabul edildiğinde bile mevcut bayrağı göndere çekilmemiştir. Nihayetinde 1993 yılında on altı ışınlı Vergina'yı ulusal sembol olarak meclisinde kabul etmiştir. 1995 yılında ise Makedonya ve Yunanistan arasında bir uzlaşma sağlanmış ve Makedonya bayrağını değiştirmeyi kabul etmiştir.⁷⁹

Aslında, Makedonya'nın kökenini İskender'e dayandırarak bir anlamda Slav aslını inkar ettiği ve kendine yeni bir kimlik oluşturma hareketi içinde olduğunu söylemek yanlış bir ifade olmayacaktır. Bunun en önemli göstergesi ise Makedonya yönetiminin başlatmış olduğu "Üsküp 2014" projesidir. Gerçekleştirilmesi için yaklaşık 500 milyon €'luk⁸⁰ bir bütçe ayrılan bu proje kapsamında, şehrin komünist görüntüden arındırılarak antik mimari ile yeniden inşa edilmesi planlanmıştır. Şehirdeki eski binalar antik

⁷⁸ Ustaoglu, *a.g.t.*, s. 45-46.

⁷⁹ "Aynı yerde, s. 47".

⁸⁰ <http://www.balkaninsight.com/en/gallery/skopje-2014>, (03.12.2018).

mimariye göre restore edilmiş, şehrin birçok yerine devasa büyüklükte heykeller dikilmiştir ki bu heykellerin en büyüğü Büyük İskender'e aittir. Her ne kadar şehri yeni bir görüntüye kavuşturacak olsa da ülke genelinde özellikle Arnavut ve Türk azınlıklar tarafından ülkenin genel etnik ve tarihi yapısını yansıtmadığı gerekçesi ile oldukça eleştirilmiştir.

Makedonya ve Yunanistan arasındaki bir diğer anlaşmazlık konusu da anayasa meselesidir. Makedonya'nın bağımsızlığını ilan ettikten sonra mecliste hazırladığı anayasada geçen bazı hükümler Yunanistan'ı rahatsız etmiştir. Yunanistan'ın tepkisi çeken özellikle iki madde vardır:⁸¹

“Madde 3: “Makedonya Cumhuriyeti toprakları bölünemez ve devredilemez. Makedonya Cumhuriyeti'nin mevcut sınırları ihlal edilemez. Makedonya Cumhuriyeti'nin sınırları yalnızca Anayasa'ya uygun olarak değiştirilebilir.”

Madde 49: “Cumhuriyet, ülke dışına göç eden Makedonların olduğu gibi komşu ülkelerde yaşayan Makedon halkından insanların kültürel gelişimine yardım eder ve onlarla ilişkilerini geliştirir. Cumhuriyet, yurt dışındaki Cumhuriyet yurttaşlarının kültürel, ekonomik ve sosyal haklarını korur.”

Önsöz ile birlikte yorumlandığında madde 3 Yunanistan'ın toprak bütünlüğüne tehdit oluştururken, madde 49 ise Yunanistan içinde Makedon kimliği ile yaşayan grup için irredantist ortamı destekleyen bir durum ortaya çıkarmıştır. Bu madde aynı zamanda Makedonya hükümetine bir bahane yaratarak Yunanistan'ın iç işlerine karışma yetkisi de vermiştir⁸². Bunun üzerine Makedonya, 3. maddeye “*Makedonya Cumhuriyeti'nin komşu devletlere karşı hiçbir toprak talebi yoktur.*” cümlesini ekleyerek 3. paragrafta da “*Makedonya Cumhuriyeti'nin sınırları yalnızca Anayasa'ya uygun olarak ve gönüllülük ilkesine ve genel kabul görmüş uluslararası normlara dayanarak değiştirilebilir*” şeklinde değişiklik yapmıştır. 49. maddeye ise “*Cumhuriyet, başka ülkelerin egemenlik haklarına ve içişlerine karışmayacaktır*” cümlesini eklemiştir.

⁸¹ Constitution of the former Yugoslav Republic of Macedonia, 1991, [http://eudo.citizenship.eu/NationalDB/docs/MAC%20Constitution%20\(amended%20by%20XXX\)%20eng.pdf](http://eudo.citizenship.eu/NationalDB/docs/MAC%20Constitution%20(amended%20by%20XXX)%20eng.pdf), (28.11.2014).

⁸² Ad-Dustour Floudas, “Pardon? A Conflict for a Name? FYROM's Dispute With Greece Revisited”, *The New Balkans*, Ed. Kourvetaris et al., Columbia University Press, 2002, ss: 85-117.

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Sonuç

Konstrüktivist yazarlar, uluslararası ilişkiler kuramında, geleneksel konulara ve problemlere yeni yorumlamalar getirmişlerdir. Bu kapsamda egemenlik ve anarşi kavramları rasyonalistlerden farklı olarak ontolojik bir düzlemde ele alınmıştır. Anarşi ve egemen devletin veri kabul edildiği neo-realist ve neo-liberallerin aksine, konstrüktivistler anarşinin kültürel yapısı ile egemen devletin gelişim sürecine odaklanmışlardır. Bu bağlamda kimlik, norm, dil, özneler arası anlam ve sosyal etkileşim gibi sosyal inşaların hem ampirik hem de kuramsal olarak önemini anlatan çalışmalar gerçekleştirilmişlerdir.⁸³ Aslında konstrüktivist yazarları bir araya getiren ortak nokta “dünya siyaseti, sosyal etkileşim sayesinde nasıl inşa ediliyor?” sorusu olmuştur. Konstrüktivizmin bu soruya yanıt oluşturacak iki temel önermesi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, uluslararası politikanın yapısının maddi değil sosyal değerler üzerine kurulmuş olduğu; ikincisi ise bu değerlerin, aktörlerin kimlik ve çıkarlarına dolayısıyla eylemlerine de şekil verdiğidir.⁸⁴

Makedonya Cumhuriyeti etnik kimlik açısından oldukça zengin bir oluşuma sahiptir. Ancak, bu etnik gruplar birlikte yaşamak yerine birbirinden ayrı gruplar şeklinde yaşamaya devam etmiş, mensubu oldukları ırklar ile gurur duymuş ve kendi ulusal benliklerini korumayı tercih etmişlerdir. Özellikle Makedonlar ve Arnavutlar arasında bölgeye ilk kimin yerleştiği çekişmesi de söz konusudur ki her iki grup da bölgeye önce yerleşen milletin kendileri olduğunu iddia etmektedir. Makedonya'nın toprak bütünlüğünü tehdit ettiğini düşünerek Arnavutlar üzerinde kimlik unsurlarına yönelik ciddi baskılar oluşturarak Makedonların bu tavrı dış politika eylemlerini de şekillendirmeye başlamıştır. Bu kapsamda Arnavutluk ile geliştirdiği ilişkiler ve Ohrid görüşmeleri bu sürecin bir sonucudur. Başka bir deyişle, mesele konstrüktivist açıdan ele alındığında, Makedonya'nın kurumsal kimlik öğelerinin devletin çıkarlarını ve dolayısıyla eylemlerini de şekillendirdiği gözlemlenmektedir.

Özellikle Yunanistan ile yaşanan isim sorunu başta olmak üzere anayasa ve semboller ile ilgili meseleler de konstrüktivist bağlamda ele alındığında Makedonya Sorununu oluşturan bir diğer meseledir. Hatta Makedonya Cumhuriyeti'ni uluslararası alanda tanınmasının engellenmesine

⁸³ Küçük, *a.g.m.*, s. 785.

⁸⁴ Helin Sarı Ertem, “*Kimlik ve Güvenlik İlişkisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: “Kimliğin Güvenliği” ve “Güvenliğin Kimliği”*”, 2012, s. 181. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/84501>, (12.10.2018).

kadar giden süreçte, semboller ve anayasa konuları da bu sorunun diğer parçalarını oluşturmaktadır ki konstrüktivist çerçevede bu durum sosyal kimliğin dış politikaya etkisi olarak açıklanabilir.

Devletler, ulus varlıklarının antik çağlara kadar uzanmasını bir itibar meselesi olarak ele almaktadır. Ancak özellikle Balkanlar gibi birbirinden farklı ve büyük imparatorluklara ev sahipliği yapmış topraklarda kimlikler arası kesin çizgiler çizmek oldukça zordur. Makedonya da resmi olarak kuruluşundan itibaren iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilememesi, uluslararası örgütlere kabul edilmeme ve uluslararası alanda tanınmama gibi birtakım sorunlar yaşamıştır. Bu sorunların temelinde yatan temel unsur ise kimlikler üzerinde yaşanan anlaşmazlıklardır.

Önceki bölümlerde belirtildiği üzere Makedon ulusu aslen Slav ırkından olup çeşitli sebepler ile sonradan inşa edilmiştir. Makedonların etnik kökeninin antik çağlarda Büyük İskender'e kadar dayandığını iddia ederek Makedonya Krallığı'nın kalıntılarını kültürel miras olarak benimsemeleri bu inşa sürecinde komşusu Yunanistan ile aralarının açılmasına; Makedonya ismini kullanmaları ise uluslararası boyutta bir krize sebep olmuştur.

Yunanlılar, her ne kadar, sonradan Tito hükümeti eliyle oluşturulan Makedon kimliğinin sahte ve suni olduğunu iddia etmekteyse de Makedonya, 1945'ten beri "Üsküplüler" değil Makedonya Cumhuriyeti olarak Yugoslavya'nın diğer cumhuriyetleri gibi uluslararası toplum nezdinde kabul görmüş bir isim olmuştur. İsim kullanımı ile ilgili Yunanistan'ı rahatsız eden en önemli sebeplerden biri Makedonya ismi ile anılan ve üzerinde yaşayanların kendilerini Makedon olarak adlandırdığı Kuzey Yunanistan bölgesi ile ilgilidir. Coğrafi olarak tarihi bir alanı niteleyen ve zaman içinde üç farklı bölgeye bölünmüş bir coğrafya ismi olan Makedonya ismini kullanmaları Yunanistan tarafından irridentist bir politika olarak algılanmaktadır. Hem ülkenin kuzeyinde yaşayan Yunan Makedon halk açısından hem de tarihi Makedonya coğrafyasının Yunanistan sınırları içinde kalan bölgelerinde hak iddia etme ihtimali açısından Yunanistan Makedonya Cumhuriyeti'nin varlığını kabul etmediği gibi, uluslararası alanda da tanınmasını engellemektedir. Bunun temelini de Makedonların sonradan inşa ettikleri kimliğin, Yunan mirasına haksız yere sahip çıkarak uluslararası hukuk düzenine aykırı davrandıkları iddiasıdır. Makedonya ise, sınırları içinde yaşayan çok çeşitli etnik kimliği gerekçe göstererek, Makedonya isim hakkının kullanımını antik çağlar ile arasında kurduğu bağa dayandırmaktadır. Öyle ki bunu ispatlamak için başkentini antik çağlara ait

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

bir ruha kavuşturmak amacıyla yeniden inşa etmeye başlamıştır. Aslında bu durum da açıkça göstermektedir ki Tito'nun başlattığı ulus inşası Makedonya'da bugün hala devam etmektedir. Bu noktada, Yunanistan'ın tüm karşı çıkışlarına ve ortaya koyduğu tezlere rağmen, yaklaşık 80 yıl önce başlatılan Makedon ulusunun inşasının henüz tamamlandığı söylenemez.

Makedonlar öncelikle ortak bir tarih ve semboller grubu üzerinden kendilerine ait normatif değerler yaratırken diğer taraftan ülkenin başkentini, inşa ettikleri bu yeni kimliğe uygun yeniden düzenlemektedirler. Yunanistan ile yaşadığı isim sorunu son yapılan Prespa Anlaşması ile çözüme ulaşmış gibi görünse de Makedonya'nın antik Makedon Krallığı'na yaptığı atıf ile Büyük İskender'e sahip çıkarak semboller üzerinden kendine ait bir Makedon kimlik yaratma çabaları devam ettiği sürece Yunanistan'ın Makedonya'ya yönelik yukarıda anlatılandan farklı bir politika gütmeme ihtimali devam etmektedir. Bu ihtimalin oluşmasında şüphesiz Anlaşma onay sürecinde varlığı görmezden gelinemeyecek ana muhalefetin etkisi önemlidir. Ancak şimdilik bu Anlaşma ile gerek uluslararası tanınma gerekse AB ve NATO gibi üyelikleri önündeki engeller büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Diğer taraftan bir Makedon ulusu inşa ederken, oldukça fazla sayıda etnik kimlikten oluşmuş bir nüfusun en büyük ikinci kesimini oluşturan Arnavutlara bir azınlık sınıflandırmasıyla yaklaşmak tek bir ulus oluşturma çabalarını baltalarken, Makedonya'nın dış politikada iyi komşuluk ilişkileri beklentisine de zarar vermeye devam edecektir.

Elbette burada cevaplanması gereken ve bir sonraki çalışmalara konu olabilecek bir soru da gündeme gelmektedir: Bu denli çeşitli etnik kimlikten oluşan bir topluluğun tek bir ulus inşa etmesi mümkün müdür? Konstrüktivist bağlamda ele alındığında kimliklerin inşası mümkün olduğu gibi kimlikler tarafından oluşturulan eylemler de yapıyı oluşturur ve yapı yine kimlik ve çıkarların inşasını etkiler. Bu süreç sürekli bir devinim şeklinde tekrarlanır. Dolayısıyla Makedonya'da gelecekte oluşturulabilecek tek bir ulus kimliği konstrüktivizmin de ontolojik ve epistemolojik iddialarını doğrular nitelikte bir gelişme olacak tam tersi bir durum ise üzerinde çalışılması gereken farklı konular ve sorunlar ortaya çıkaracaktır.

KAYNAKÇA

Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/makedonyadaki-referandumun-resmi-sonuclari-aciklandi/1269831>, (15.11.2018).

ARMAOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, 15. Baskı. Alkım Yayınevi, İstanbul 2005.

ARSLAN, Esat, “Kimikleşme ve Küresel Kimlik Oluşumunda Makedonya”, *Uluslararası Balkan Sempozyumu Bildirileri*, 5-7 Ekim 2012 Isparta, ss. 419-434.

ATEŞ, Davut, “Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivizm: Orta yol Yaklaşımının Epistemolojik Çerçevesi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt X, Sayı 1, Haziran 2008, ss. 213-235.

AY, Hamza, *Makedonya-Arnavutluk İlişkilerinde Arnavutluk Sorunu*, Lagos-A Yayınevi, Üsküp 2006.

AYDIN KOYUNCU, Ç. ve Yılmaz, S., “Makedonya’daki İstikrarın Sürdürülebilirliğinin Ohrid Çerçeve Anlaşması Bağlamında Analizi”, *International Journal of Social Inquiry*, Cilt / Volume 11 Sayı / Issue 1, 2018 ss./pp. 155-181.

CAĞ, Galip, “Dağılan Yugoslavya’nın Ardından Makedonya ve Türkiye”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, 2012, Cilt 1, Sayı 1, ss. 197-216.

DASKALOVSKI, Zhidas, “Democratic Consolidation and the ‘Stateness’ Problem: The Case of Macedonia”, *The Global Review of Ethnopolitics*, 2004, Yıl 3, Sayı 2, ss. 52–66.

DREZOV, Kyril, “Macedonian Identity: An Overview of The Major Claims”, *The New Macedonian Question*, Ed. James Pettifer, MacMillan Press, Great Britain 1999.

DURMAZ, Mustafa, “Makedonya Sorunu ve Yunanistan’ın İsim Uzlaşmazlığı”, *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi (ASSAM - UHAD)*, 2015, Sayı 3, ss. 59-68.

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ

ERIKSEN, Thomas Hylland, *Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives*, PlutoPress, Colorado 1993.

FLOUDAS, Ad-Dustour, “Pardon? A Conflict for a Name? FYROM’s Dispute with Greece Revisited”, *The New Balkans*, Ed. Kourvetaris et al., Columbia University Press, 2002, ss 85-117.

GÖNLÜBOL, Mehmet, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Siyasal Kitabevi, 9. Baskı Ankara 1996.

GÜLBOY, Pınar, “Makedonya’da Arnavut-Makedon Çatışması Ve Ohrid Anlaşması”, *Türkiye-Makedonya İlişkileri*, edit. Okay, Yeliz - Babalı, Tuncay, Doğu Kitabevi, İstanbul 2012, ss. 101-116.

İNAT, Kemal ve BALCI, Ali, “Makedonya: Balkanlarda Tarihi Miras Kavgası ve Etnik Çatışma”, *Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları*, Ed. Kemal İnat, Burhanettin Duran ve M Ataman, Nobel Yayınları, Ankara ve İstanbul, 2010, ss. 639-654.

İNAT, Kemal, Duran Burhanettin, Ataman Muhittin, *Dünya Çatışma Bölgeleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2004.

KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi VIII, I. Meşrutiyet ve Islahat Devirleri (1876-1907)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000.

KAYA, Cansel, *Makedonya Sorununun Tarihsel Gelişimi*, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Mesut Hakkı Caşın, İstanbul 2011.

KAYA, Sezgin, “Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2009, Cilt 63 Sayı 3, ss. 83-111.

KODAL, Tahir, “Makedonya’nın Bağımsızlığı’nı Kazanması Ve Türkiye”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, Journal of Modern Turkish History Studies*, 2014, 14/29 (Güz/Autumn), ss. 377-396.

KOFOS, Evangelos, “Greek Policy Considerations Over FYROM Independence and Recognition”, *The New Macedonian Question*, Ed. James Pettifer, MacMillan Press, Great Britain 1999, ss. 226-262.

KÜÇÜK, Mustafa, “Uluslararası İlişkiler Kuramında Konstrüktivist Dönüşü Anlamak”, *Ege Akademik Bakış*, 2009, 9, (2), ss. 771-795.

MARLOW, Dejan, “The Relations Between Macedonia and Greece in the Context of the Name Issue”, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 2013, Cilt/Volume 2, Sayı/Number 1, Temmuz/July 2013, ss. 23-34.

NUREDDİN, Abdülmecit, *Osmanlı Sonrası Makedonya*, Matüsiteb Yayınları, Üsküp 2008.

OKUR, Mehmet, “The Times Gazetesine Göre Makedonya” Sorunu (1918-1945) *Karadeniz Araştırmaları*, 2012, Kış, Sayı 32, ss. 29-44.

ORAN, Baskın, “Balkan Müslümanlarında Dinsel ve Ulusal Kimlik (Yunanistan, Bulgaristan, Makedonya ve Kosova Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”, <https://www.researchgate.net/publication/304426243>, (11.10.2018).

Özgen, Cenk. “Balkanlar’da Güvenliğe Yönelik Bir Tehdit: Yunanistan-Makedonya Anlaşmazlığı”, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 14, Sayı 25, 2013, ss. 327-345.

ÖZLEM, Kader, *Türkiye’nin Balkan Türkleri Politikasının Analizi (1991-2014)*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Sibel Turan, Edirne 2015.

PHILIPS, John, *Macedonia: Warlords&Rebels in The Balkans*, I.B. Taurus, London and New York 2004.

POULTON, Hugh, *Who Are the Macedonians*, Indiana University Press, Indianapolis 2000.

REUS-SMIT, Chris, “The Constructivist Turn: Critical Theory After the Cold War,” Canberra: Australian National University, Dept. of International Relations, *Working Paper*, No. 1996/4, 1-20.

SARI ERTEM, Helin, “Kimlik ve Güvenlik İlişisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: Kimliğin Güvenliği ve Güvenliğin Kimliği”, *Güvenlik Stratejileri*

MAKEDONYA SORUNUNUN KONSTRÜKTİVİZM BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ

Dergisi, Yıl 8, Sayı 16, 2012 ss. 177-237,
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/84501>, (12.10.2018).

SELVER, Mustafa, *Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna*, Birinci Basım, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2003.

SOĞANGÖZ, Murat, *Makedonya Krizi ve ODGP'nin Rolü*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Çağrı Erhan, Ankara 2007.

ŞABANI, Güner, *2001 Makedonya Etnik Çatışması ve Çözümü: Çerçeve Anlaşmasına Giden Süreç*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler A.B.D., Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zeynep Güler, İstanbul 2007.

ŞAHİN, Yeliz, “İKV’den İsim Sorununun Çözümüne Yönelik Makedonya ile Yunanistan Arasında Varılan Anlaşmaya İlişkin Analiz”, 20 Mart 2021, https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=2051&id=3221, (28.11.2018).

ŞİMŞEK, Asiye, *Makedonya İle Yunanistan Arasındaki ‘İsim Sorunu’nda Rol Oynayan Temel Parametrelerin Analizi*, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Gül Tuba Dağcı, Yalova 2015.

TÜRKEŞ, Mustafa ve Uzgel İlhan, *Türkiye'nin Komsuları*, Birinci Baskı, İmge Kitapevi, İstanbul 2002.

USTAOĞLU, Bilge, *1990'larda Yunanistan'ın Makedonya Politikası*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Hasan Ünal, Ankara 2011.

UZER, Tahsin, *Makedonya Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, İkinci Basım, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1987.

Yunanistan Dış İşleri Bakanlığı Resmi Web Sitesi,
<https://www.mfa.gr/en/fyrom-name-issue/>, (28.11.2018).

WENDT, Alexander, *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, Cambridge 1999.

_____, *Uluslararası Siyasetin Sosyal Politikası*, Çev: Helin Sarı Ertem ve Suan Gülfer İhlamur Öner, Küre Yayınları, İstanbul 2016.

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/al.html>, (29.11.2018).

Constitution of theformer Yugoslav Republic of Macedonia-1991, [http://eudo-citizenship.eu/NationalDB/docs/MAC%20Constitution%20\(amended%20by%20XXX\)%20eng.pdf](http://eudo-citizenship.eu/NationalDB/docs/MAC%20Constitution%20(amended%20by%20XXX)%20eng.pdf), (28.11.2018).